

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Otevřenost českých vysokoškolských studentů vůči cizincům na základě empirického výzkumu hodnotových orientací na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy

Jméno: Linda Krejčová

Vedoucí práce: Ing. Libor Prudký Ph.D.

Učo: 9201

Fakulta: Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova

U Kříže 11

150 00, Praha 5 - Jinonice

Datum odevzdání: ke 14. září 2007

Počet normostran: (včetně přílohy) 74

Praha 2007

Obsah

Poděkování.....	4
Shrnutí / Summary.....	5
Úvod.....	6
I.Část první	
I.1 Co je xenofobie?.....	11
I.2 Historie a metodologie výzkumu hodnot v sociologii.....	13
I.2.1 Výzkum hodnot vysokoškolských studentů na Fakultě humanitních studií	16
I.3 Sociologické výzkumy české populace zabývající se xenofobií, nacionalismem či vztahem k etniku.....	17
II.Část druhá	
Technika použitá při zpracování dotazníku.....	20
II.1 Co říkají o postoji českých vysokoškoláků k cizincům výsledky dosažené metodou frekvenční analýzy.....	20
II.1.1 Průměry míry souhlasu a nesouhlasu s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ z let 2002 - 2006 prvních ročníků FHS UK dosažené frekvenční analýzou.....	20
II.1.2 Porovnání vývoje xenofobní tendence s ostatními hodnotovými orientacemi otázky č. 9 v prvních ročnících na FHS UK za léta 2002-2006.....	23
II.2 Tabulky a interpretace faktorových analýz otázky č.9 prvních ročníků FHS UK za léta 2002 – 2006.....	26
II.3 Interpretace statisticky významných vztahů mezi otázkami zaměřenými na cizince a ostatními částmi dotazníku v prvních ročnících FHS UK za léta 2002-2006.....	37
II.3.1 Zjištění statisticky významných vztahů mezi výrokiem 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“ a ostatními částmi dotazníku v letech 2002-2006 na FHS UK (první ročníky).....	37
II.3.2 Zjištění statisticky významných vztahů mezi výrokiem 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a ostatními částmi dotazníku v letech 2002-2004 na FHS UK (první ročníky).....	45
II.3.3 Zjištění statisticky významných vztahů mezi výrokiem 9m „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ a ostatními částmi dotazníku v letech 2002-2006 na FHS UK (první ročníky).....	52

II.4 Srovnání výsledků frekvenční analýzy hodnotových orientací prvních ročníků FHS UK za roky 2002-2006 s prvními ročníky strojní, pedagogické a hospodářské fakulty za roky 2003 a 2005.....	59
--	----

III.Část třetí

Závěr.....	61
Literatura.....	64
Příloha.....	66

Poděkování

Můj velký dík patří vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Liboru Prudkému Ph.D., bez jehož podpory a průběžných konzultací by tato práce nikdy nevznikla. Ráda bych poděkovala Mgr. Michaele Šmídové za občasnou radu a pomoc při psaní bakalářské práce i za poskytnutí dat potřebných ke zpracování výsledků.

Děkuji i mé spolužačce Kristýně Hůlové za cenné rozhovory se sociologickou tematikou a poskytnutí materiálu a hlavně za pomoc se základy SPSS v průběhu resp. na počátku mého příchodu do sociologického semináře.

Shrnutí

Cílem této bakalářské práce je zjištění míry otevřenosti českých vysokoškolských studentů vůči cizincům a snaha postihnout a popsat změnu, popřípadě stagnaci tohoto postoje. Hypotézy se opírají o Bergsonovo odlišení morálky otevřené, tj. založené na osobní odpovědnosti, tvořivosti a nezávislosti na společenských tlacích a uzavřené, tj. spojené s automatismy společenských zvyklostí, vnějšími talky a zachováním daných společenských pravidel. Záměrem bylo jednak zjistit, zda xenofobie u vysokoškolských studentů stoupá, klesá či stagnuje, a jednak identifikovat tyto studenty na základě nalezených korelací. Popsat, zda se jimi sdílené hodnoty shodují s výše zmíněnými bergsonovými typy otevřené či uzavřené morálky.

Podkladem pro zpracování byl empirický výzkum hodnotových orientací, který probíhal longitudinálně v letech 2002-2006 na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze vždy v prvních ročnících a dále v letech 2003 a 2005 na fakultě strojní, pedagogické a ekonomické v Praze, Liberci, Ostravě a Brně, taktéž v prvních ročnících.

Práce se orientuje na výsledky zejména z Fakulty humanitních studií (FHS UK) s tím, že zpracované výsledky z ostatních vysokých škol využívá okrajově k porovnání jednotlivých typů fakult mezi sebou navzájem a s FHS UK.

Ke zjištění výsledků byl použit program SPSS a to konkrétně metody faktorová analýza, první třídění a frekvenční analýza. Práce zahrnuje i teoretickou část a přílohu.

Summary

The aim of this work seeks the attitude of czech students towards strangers in Czech republic. Execution of the work is longitudinal exploratory from 2002-2006 ages. This exploratory took place at the Faculty of Humanities at Charles University in Prague, each time in first grades. And also in 2003 and 2005 ages at Faculty of Mechanical, Teachers' Collage and Economic College in Prague, Liberec, Ostrava and Brno, likewise in first grades. The results where made in SPSS program by factor analyze method, first data sorting and frekvency analyze. The work contains also theoretic part and supplement.

Úvod

Tématika cizinců se stává od roku 1989 a zvláště pak po vstupu do Evropské unie stále běžnějším a naléhavějším předmětem diskusního fóra naší společnosti. Jak uvádějí statistiky, počet přistěhovalců se v České republice stále zvyšuje¹. Na základě vlastních zkušeností a stále větší informovanosti a propojenosti se světem si česká společnost tvoří názor na takové skutečnosti, jakými jsou např. multikulturní politika, práva menšin, xenofobie, pluralismus či imigrace a etnické soužití apod.. Fenomén přistěhovalectví, vzrůstající příliv cizinců, užší mezinárodní styky či striktnější propojení hranic po vstupu do Evropské unie jsou jedny z mnoha faktorů ovlivňující *transformační proces k otevřené společnosti*², kterou by se společnost česká, moravská i slezská měla stát, chce-li uspět na poli mezinárodní spolupráce.

Myslím si, že i navzdory jistým úskalím otevřené společnosti³, je právě toto nejschůdnější cesta k tolerantní, prosperující společnosti. V tomto duchu se vyjadřuje Giovanni Sartori (2005) ve své knize *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci, Esej o multietnické společnosti*, když říká, že dobrá společnost je společnost pluralitní a to je jediné taková, která je otevřená, nicméně nikoli multikulturní. Pojmy pluralismus a multikulturalismus jsou protikladné a navzájem se vylučující, ačkoli jsou lidmi zaměňována jako synonyma. (Sartori 2005).

Sartori vysvětluje rozdíl mezi pluralismem a multikulturalismem tak, že zatímco multikulturalismus je politika podporující etnické a kulturní odlišnosti (multikulturalismus se dovolává spíše kulturního odtržení či zvýraznění a to je antipluralitní postoj), pluralismus je politika, která odlišnosti toleruje, ale rozdíly nepodporuje ani nevytváří. Pluralitní společnost musí být otevřená jen do určité míry, a to tak, aby sama sebe nedezintegrovala. Otevřená společnost je tedy podle Sartoriho taková, jak ji chápe liberalismus, přičemž předpokladem pluralismu je právě tolerance, která respektuje hodnoty jiných. Pluralismus tvrdí, že rozmanitost a nesouhlasné názory patří k hodnotám, jež obohacují jedince a jeho politickou obec. (Sartori 2005)

Jak velkou tendenci k otevřenosti má tedy naše společnost? Tato otázka mě začala zajímat jednak proto, že se na jedné straně v médiích a na veřejnosti často diskutuje o ochraně etnických menšin, u nás zejména Romech, o větším nárůstu přistěhovalců apod. a na straně druhé v dnešní společnosti stále přetrvává nevraživost vůči některým skupinám, zvláště těm, které přicházejí z východu (Ukrajinci, Vietnamci, Rusové i muslimové).

Z dříve uskutečněných výzkumů xenofobie v České republice⁴, o kterých se podrobněji zmíním v následujících kapitolách a o které se v této práci také opírám, vyšla najevo uzavřenost vůči cizincům⁵. Proto byl pro mě výzkum probíhající v rámci Fakulty humanitních

studií UK vhodnou příležitostí, jak se pokusit přispět k tomuto tématu a zjistit, jak je na tom s mírou xenofobie současná vysokoškolská mládež⁶.

Jde mi o zjištění skutečnosti, zda se během zkoumaných let míra xenofobie posunuje směrem k otevřenější společnosti. Jako podklad pro své hypotézy mě zaujaly koncepty Ronalda Ingleharta o materiálních a postmateriálních hodnotách a koncept Henriho Bergsona, který „použil dichotomii otevřené a uzavřené společnosti poprvé“ (Prudký 2002; str.31) a jehož východiskem bylo rozlišení morálky. „Otevřená morálka je založena na osobní odpovědnosti, tvořivosti a není závislá na daných společenských tlacích, zatímco morálka uzavřená je spojena s automatismy společenských zvyklostí, s vnějšími tlaky, je neosobní a podporuje zachování daných společenských pravidel. Svár mezi otevřenou a uzavřenou společností je podle Bergsona určujícím rysem vývoje lidských společností“ (Prudký 2002; str.31).

Definice Henryho Bergsona se v základních rysech shoduje s charakteristikou materialistů a postmaterialistů Ronalda Ingleharta. Podle něj by „s nárůstem vybraných postmaterialistických hodnot v baterii mělo ubývat xenofobního myšlení a etnocentrismu“ (Řeháková 2001; str.51).

Konceptem otevřené společnosti se kromě Henryho Bergsona a Ronalda Ingleharta zabývalo mnoho autorů, nejvíce je spojován s Karlem R. Popperem, dále ho rozvíjí mj. G.Soros nebo Ralph Dahrendorf. Koncept Henryho Bergsona mě zaujal právě svou formulací z pohledu rozlišení morálky, což evokuje osobní odpovědnost. Chápu takovou morálku jako něco, co vychází z vnitřku každého jednotlivce. Společnost je souhrnem takových jednotlivců a skupin. Proto mě zajímá, jaké hodnoty (i morální) sdílí studenti FHS UK, neboť míru shody těchto hodnot s indikacemi otevřenosti společnosti chápu jako základ pro posouzení míry otevřenosti společnosti samotné. A když jde o reprezentativní šetření, můžeme z těchto poznatků usuzovat na situaci v celé společnosti či v konkrétním společenství, například vysokoškolských studentů. Ráda bych si tedy ověřila, zda studenti sdílí spíše hodnoty materialistické nebo postmaterialistické a zda je jejich sdílení přímo úměrné s přibýváním či ubýváním xenofobního smýšlení.

Hypotézou mé bakalářské práce, která by se měla prokázat nebo vyvrátit je skutečnost, že pokud xenofobie u studentů klesá, měly by jejich smýšlení charakterizovat hodnoty, které jsou orientovány k otevřené morálce neboli podle Ingleharta by měli přibývat postmateriálních hodnot. Podle H.Bergsona jsou to výroky, které upřednostňují osobní odpovědnost, tvořivost, svobodu, účast. Tito lidé by teoreticky měli mít vyšší vzdělání (což je při výzkumu vzorku vysokoškolských studentů hůře určitelné, ale můžeme měřit vzdělání

předchozí, např. střední škola, vzdělání rodičů). Měli by se chtít aktivně podílet na dění kolem sebe i v politice, měli by to být lidé sebevědomí. Otázkou by mohl být druh fakulty. Můžeme předpokládat, že studenti s humanitním vzděláním mají jiné názory než studenti technického zaměření.

Pokud xenofobie vzrůstá, měly by studenty charakterizovat názory uzavřené morálky neboli hodnoty materiální. Když bude míra xenofobie stagnovat, je důležité určit, zda stagnuje na nízkém či vysokém stupni xenofobie a co charakterizuje studenty, kteří volí tímto způsobem.

Udělat dokonalé srovnání není možné z několika důvodů (o některých se zmiňuji v následujících kapitolách). Nejobecnější důvod spočívá již v sociologickém výzkumu hodnot a hodnotových orientací jako takovém. Sám o sobě němůže být nikdy stoprocentně přesný, protože není založen na přímém pozorování a neexistuje žádný univerzální metodologický návod, jak hodnoty zjišťovat.

Tyto hodnoty (stejně jako kterékoli jiné sociální jevy, které sociologie zkoumá) „jsou rychle proměnné a je tedy obtížné je analyzovat, nejsou dostupné přímému pozorování. Sociální jevy jsou vzájemně propojeny a často se zdá, že vše souvisí se vším...“ (Disman 2002; str.17).

Sociologie a její výzkum nepatří do domény normální vědy, jejíž obory jsou označovány jako exaktní a pro které jsou charakteristická paradigmat, na která se v dalším bádání navazuje a které se ověřují. „Sociologie je součástí společenských věd, jejichž nálezy mají pravděpodobnostní charakter“ (Disman 2002; str.15). Podle Dismana jde o to, že společenské vědy provádí výzkum „v takovém *informačně uzavřeném konceptu přirozeného systému*⁷, který nemáme a ani nemůžeme mít dostatečně pod kontrolou a tedy situaci v něm dokáže ovlivňovat mnoho faktorů“. Proto nebývá analýza sociálních vztahů naprosto přesná a potažmo ani výzkum hodnot. Nikdy nemůžeme zahrnout všechny vlivy, které na jev působí (Disman 2002; str.17-20).

Dalším úskalím je stručnost dotazníku, který rozebírám. Otázek věnovaných xenofobii zde není mnoho a nemůžeme z něj usuzovat, jaký je trend v celé společnosti, ale jen ve vzorku, kterého se týkal. Dotazník je zaměřen na konkrétní věkovou skupinu jistého vzdělání a nenavazuje na žádný předchozí výzkum dělaný v této oblasti, což znemožňuje kvalitní mezigenerační i meziskupinové srovnání.

Práci jsem rozdělila do tří částí. První část zahrnuje teorii, v jednotlivých kapitolách chci nejprve objasnit pojem xenofobie a toho, jaký má původ, jak je definována u různých autorů u jakých typů společností či jedinců se vyskytuje. Zmiňuji se i o počátku a vývoji

sociologického výzkumu hodnot, od Ronalda Ingleharta po významné evropské i české studie věnující se výzkumu hodnot. K tomu jsem zařadila kapitolu o sociologickém výzkumu hodnot na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Poslední kapitolu první části jsem věnovala historii sociologických výzkumů prováděných v České republice, které se zaměřovaly na xenofobii, vztah k národnosti či etniku.

Druhá část je samotné zpracování dat v programu SPSS. Zahrnuje zjištění míry xenofobie u vysokoškolských studentů FHS UK (v příloze i studentů z jiných fakult) za léta 2002-2006. V další kapitole porovnávám vývoj míry xenofobie za jednotlivá léta s ostatními hodnotovými orientacemi. Nejdříve skutečnost, jestli se míra xenofobie zvyšuje či snižuje a poté, jestli tato proměna nějak koresponduje s vývojem ostatních hodnot – zda se některé posilují či zeslabují. Další kapitola se pak věnuje faktorovým analýzám hodnotových orientací, které se rozdělily do několika faktorů. Poslední kapitola druhé části interpretuje korelace mezi mnou vybranými výroky xenofobie s ostatními částmi dotazníku. Korelace totiž indikují ne náhodný vztah mezi odpovědí na výroky s cizinci a ostatními výroky.

Část třetí obsahuje výstup a závěr celé práce. Zde shrnuji výsledky, kterých jsem se ve druhé části bakalářské práce dobrala.

---

¹„Za prvních osm let trvání České republiky, se do ní přistěhovalo 86 tisíc osob, vystěhovalo se 12 tisíc osob, státní hranice nedovoleným způsobem překročilo a bylo dopadeno téměř čtvrt milionu osob a z toho cca 230 tisíc cizinců. O azyl u nás požádalo na třicet tisíc lidí a z toho 971 osobám byl poskytnut.“ (Možný 2002; str.132)

V roce 1990 je ve světě evidováno 15 milionů uprchlíků a v roce 2000 se odhaduje, že už jich je více než 22 milionů a z toho 7 milionů v Evropě. V zemích Evropské unie žije průměrně asi deset procent cizinců a v České republice jsou to asi dvě procenta. Největší skupinu tvoří Ukrajinci, Slováci, Vietnamci, Rusové a Bělorusové, Poláci a dále Němci (Možný 2002; str.133)

²neboli tzv.druhá modernizační transformace, jejímiž protagonisty jsou Maershall McLuhan, Albert Gore, Jacques Ellul a další, se šíří formou vlny globálního charakteru. Je to „přechod k tzv. informační společnosti a zároveň ze společnosti uzavřené k otevřené. Tento přechod má kreativní a destruktivní podobu. Cílem je vytvoření nové podoby civilizace, což vyžaduje i změnu hodnotových orientací jednotlivců i společností. Je nutné zformulovat informační teorii hodnoty, která by nahradila pracovní teorii hodnoty vytvořenou v industriálním stádiu společnosti. Rozpad tradičních pravidel fungování společnosti a nový systém vytváření bohatství umožňují narůstající koncentraci bohatství v rukou malé skupiny bohatých a zároveň ekonomicky nejsilnějších zemí, což prohlubuje propast mezi Severem a Jihem. Přechod se posunuje z éry specializace do éry integrace a základem integrace je vznik globální ekonomiky, světového trhu a celosvětové sítě informačních superdálnic.“ (Prudký 2002; str.23)

³např. G.Soros, který rozvíjí koncept otevřené společnosti, poukazuje na některá její nebezpečí, jako je tendence k nestabilitě (destabilizace mezilidských vztahů, rodiny a dalších společenství) a tzv.deficit účelu. G.Soros dále doplňuje, že „na rozdíl od jiných konceptů se koncept otevřené společnosti orientuje na procesy vývoje společnosti jako rozhodující podmínky utvářející kvlitu života. Cílové účely jsou vždy dány mírou naplňování

principů otevřené společnosti a naplňování těchto principů jsou samy rozvíjeny, posouvány, měněny. Koncept otevřené společnosti neakcentuje ani materiální, institucionální, ani pouze duchovní aspekty společnosti, zabývá se obsahy těchto aspektů a nachází je v míře naplňování individuální svobody, tvořivosti a odpovědnosti. Ta společnost, která napomáhá rozvoji podmínek pro individuální svobodu, tvořivost lidí a podporuje naplňování odpovědnosti za vlastní skutky, ta podněcuje principy, jejichž naplňování je podmínkou pro zásadní tvar společenské existence: tvar vyjadřující otevřenost, tedy dynamiku, přijímání nového, obohacování jinakostí.“ (Prudký 2002; in Koncept otevřené společnosti, in Průvodce krajinou priorit, str.31)

⁴ České hodnoty 1991-1999 v rámci Evropského výzkumu hodnot (EVS)

Výzkumné centrum vývoje osobnosti a etnicity při FHS UK

Aufbruch – Bůh po komunismu

⁵ ...v roce 1995 byla velmi silná národnostní unifikace, tzn. že jsme byli jedním z nejvíce národnostně stejnorodých států v Evropě (Prudký 2004) a i v roce 1999 jsme měli nepatrný pocit příslušnosti k Evropě. Byli jsme velmi sourodý a stabilní stát s malými dispozicemi pro otevření se vůči cizincům (Prudký 2004).

V letech 1995 až 2003 se míra tolerance vůči různým skupinám obyvatel nezvýšila, ale roste tolerance k sociálně slabším a věkovým krajnostem, tzv. mezigenerační tolerance (Prudký 2004)

⁶ mám na mysli generace, které nastupovali v letech 2002-2006 do prvních ročníků, tzn. genreaci narozenou v letech cca 1980-1988.

⁷ koncept přirozeného systému je podle Ashbyho soubor proměnných, které jsou propojeny mnoha vztahy. Tento soubor musí vědec respektovat, když vybírá část reality pro své pozorování. Musí respektovat tento „přirozený systém“. Mezi dvěma druhy systémů existují také vazby, ale ty jsou podřadné. Koncept přirozeného systému je důležitý proto, že není možné vysvětlit chování systému, který není informačně uzavřený a takový „je jen ten systém, který nemůže být ovlivněn ničím zvenku bez vědomí výzkumníka“. A právě přirozený systém exaktních věd a společenských věd se liší tím, že přirozený systém exaktních věd máme téměř vždy pod kontrolou (např. experiment), ale u společenských ne, protože nikdy nemůžeme zahrnout všechny vlivy, které v tomto systému působí. (Disman 2002; str.17-18)

I.1.Co je xenofobie?

Xenofobie¹, tedy odmítání cizinců má kořeny již v pravěku. Cizinec byl v minulosti vždy chápán jako někdo, před kým bylo třeba mít se na pozoru. Mohl i nemusel být nebezpečný a proto odmítavý vztah k cizincům protkává celou historií. Zajímavé postavení měl např. cizinec v řeckých polis a nejen tam. V systému polis jako takovém, který byl založen na společnosti občanů, neměl cizinec žádné místo a žádná práva. Nebýt občanem, tedy vyloučením z obce, byl také v té době nejhorší trest. Takový člověk se nemohl účastnit obřadů obce a tedy neměl žádné zázemí, žádné občanské povinnosti a tedy ani žádná práva. (Coulanges 1998)

„Podle sociobiologů je xenofobie celkem logickou strategií, kterou člověk, jakožto součást lidského rodu jehož historie je protkána meziskupinovými šarvátkami, používal jako ochrannou funkci. Tato ochranná funkce spočívá v obavě jedince z toho, koho považuje za cizího“ (Burjanek 2001;str.74) Burjanek tedy vidí analogii mezi xenofobií a imunitním systémem člověka v tom smyslu, že oba případy reagují negativně na cosi cizího, co by mohlo (i nemuselo) člověku škodit.

„V mnoha ohledech lze xenofobii považovat za zastřešující pojem pro všechny druhy etnocentrismu, eurocentrismu, rasismu a další koncepty, jejichž základ spočívá v dělení lidstva na my-oni, přičemž za měřítko toho, co je dobré a přijatelné jsou apriorně považovány hodnoty, normy a ideje vlastní (tedy „ty naše“). Nutné je však zdůraznit, že se jedná o konstitutivní prvek všech lidských společenství, který zakládá možnost ustavení nejrůznějších typů lidských skupin vůbec, a bez něhož by jejich soudržnost a trvání byly ohroženy či znemožněny. Základem této soudržnosti je totiž primární vymezení vlastní skupiny vůči skupinám jiným a právě tento rys je základním stavebním kamenem identity členů skupiny. Jinými slovy - vymezení se vůči Jiným (a také stereotypy a předsudky vůči nim) jsou rubem pozitivně chápané identity. Jedná se tedy o dvě strany téže mince a nelze proto zavrhnout jednu a zároveň podporovat druhou.“ (Budilová; www.epolis.cz)

Teprve až dnes, v moderní společnosti, se mluví o integraci cizinců do společnosti a o vstřícnosti k nim a v souvislosti s tím o xenofobii. Musíme odlišit odmítavý postoj k cizincům jako takový, bez ohledu na to odkud jsou či jací jsou, od odmítání konkrétních menšin. Je třeba si nejprve ujasnit, co to xenofobie je a co ji vyvolává. Zda je vrozená, nebo vyplývá z předchozích špatných zkušeností. Mohl by být její příčinou i strach před

---

¹ Etymologicky pochází termín *xenofobie* z řečtiny - *xenos* označuje všechno cizí, týkající se cizince či hosta, *fobos* potom znamená bázeň, strach, úzkost (Budilová; www.epolis.cz)

ztrátou zaměstnání, z terorismu či z kriminality nebo strach jako takový před někým, koho neznáme?

Xenofobie má vždy rozměr „my“ a „oni“ jak podotýká Zygmunt Bauman, který rozlišuje „my“ jakožto „benevolentní a dobře smyšlenjící národ“ od „jeho agresivních, zlých, neustále intrikujících sousedů“ (Bauman 1996:45). Přestože je jen dispozicí člověka, může se stát skutečnou nenávistí a obavou, tzv. xenoagresí, dojde-li k naplnění tří kroků: k vymezení cizího jako my kontra oni (už ne my a oni), dále při zobecnění určitých vlastností na celou skupinu (Romové, Němci, apod.), zde není daleko ke kategoriím kolektivní viny a kolektivního trestu. Třetím krokem je ideologizace (Burjanek 2001). Pak už zbývá jen krůček k rasismu, neboť xenofobie představuje reakci vůči cizincům definovaným jakkoli, zatímco rasismus je reakcí na rodovou skupinu definovanou jakkoli. Navíc koncepty xenofobie nás často odkazují na „cizince“ jako nejen na někoho, kdo přichází odjinud, ale nezdědka směřují i proti skupinám obyvatel, kteří jsou občany dané země, například proti Židům nebo Romům (Burjanek 2001).

Příčin xenofobie je podle Wallace hned několik. Jedny z faktorů, které ji ovlivňují jsou „migrace“ (reakce na nárůst migrantů a žadatelů o azyl) dále „socio-ekonomická změna“ (s tím souvisí strach z nezaměstnanosti), „sociální struktura“ (vliv věku a nižšího stupně školního vzdělání), „globalizace“ (reakce na národní instituce a komercializaci kultury), „nacionalismus“ (sílí v období ohrožení celistvosti země, po ukončení studené války, v průběhu intenzivní integrace do EU, při dopadech globalizace), „pravicová hnutí“, „nejistota“ (souvisí s pocitem ohrožení, chápána existenčně i emocionálně, obave ze zaplavení cizinci, z obsazení míst na pracovním trhu a prosazování odlišné kultury, je intenzivní v postkomunistických zemích) (Burjanek 2001).

Andrea Wimmer má k příčinám xenofobie poněkud jiný přístup. Vychází z přehledu empirických prací a vytváří čtyři modely vysvětlení xenofobie a rasismu: „teorii racionální volby (majorita považuje členy cizího etnika za rivaly hlavně v soutěži o místa na pracovním trhu a trhu bytovém), teorii funkcionalismu (konflikty pramení ze vzájemných kulturních odlišností. Xenofobní projevy jsou reakcí na problematiku integrování menšin do sociální struktury a kultury hostitelské země. Wimmer tím myslí hlavně cizince ze zemí třetího světa), teorii diskurzu (xenofobie je zde produktem mocenských skupin, jejich schopností definovat situaci, jde o politické či ekonomické obtíže společnosti a jejich zájmy) a poslední teorie je označena jako fenomenologie (xenofobie je produktem opakovaně se vyskytujících krizí, nepř. selhávání sociálního státu a tak jsou xenofobie a rasismus interpretovány jako prostředky ke znovunastolení oslabené národní identity)“ (Burjanek 2001; str.76)

Podle Johna Rexe (1996) souvisejí xenofobní postoje jednotlivců a skupin s postojem státu k cizím skupinám. Národní stát může jednak nepouštět etnické menšiny na své území nebo proti nim i zasahovat (to jsou například představitelé extrémní pravice) a jednak povolovat menšinám dočasný pobyt, ale bez politických práv (tj. např. v Německu pro gastarbeitery). Dále může přijímat menšiny s požadavkem, aby se jejich příslušníci vzdali vlastní kultury (typické pro Francii) a nebo usilovat o jejich integraci ve společnosti pěstované na multikulturní bázi (např. ve Švédsku, Holandsku, Británii) (Burjanek 2001)

I.2. Historie a metodologie výzkumu hodnot v sociologii aneb od Ronalda Ingleharta po výzkum hodnot vysokoškolských studentů

I přes mnoho textů, které se problematice hodnot v sociologii věnovalo, neexistuje dosud žádná jejich jednotná teoretická koncepce a zřejmě asi existovat nikdy nebude. „Nejen, že je pojem hodnot teoreticky neukotvený, ale je nejednotný i v rovině metodologické.“ (Horáková 2005; str. 1). Výzkum hodnot není jednoduchý proto, že „hodnoty jsou konstruktem, který není přímo pozorovatelný. Koncept samotný není z teoretického hlediska uspokojivě definován a z metodologického hlediska neexistuje jasný návod na to, jak hodnoty zjišťovat“ (Rabušic 2001; str. 9). Hodnoty jsou v empirických sociologických šetřeních obvykle dedukovány z postojů, které jsou měřeny prostřednictvím škál (Horáková 2005). V praxi je výzkum hodnot koncipován jednou ze dvou možností: respondenti posuzují jednotlivé hodnoty pomocí stupnic (rating), nebo je řadí do určitého pořadí (ranking) (Horáková 2005; tamtéž).

Sociolog Ronald Inglehart se již řadu let zabývá průzkumem hodnot v globálním měřítku. Jeho projekt Světový průzkum hodnot (World Value Survey) je respektovaný dlouhodobý výzkum, na nějž navazuje řada dalších, čímž zakládá možnost pro velká mezinárodní šetření i vnitřní analýzy. Tento projekt mapuje hodnoty v obrovském rozsahu v letech 1981 - 1990. Reprezentuje přibližně 75% světové populace. Vychází z toho, že lidské hodnoty je možné mapovat a tak zaznamenávat změny a určitým kulturám přiřazovat specifické hodnoty. Takto lze i odhadovat směr budoucího rozvoje. Inglehartovy výzkumy mají znázornit spojení mezi systémy víry a politickými a ekonomickými proměnnými a předkládají důkazy o rozdílech v hodnotách chudých a bohatých zemích (Horáková 2006: bakalářská práce).

Pro potřeby své teorie Ronald Inglehart rozděluje hodnoty na materiální a postmateriální. Postmaterialisté mají na rozdíl od materialistů vyšší příjem, vzdělání a status. Mezi jejich centrální hodnoty patří seberealizace a sebevyjádření. V šetření evropské studie hodnot o materiálních a postmateriálních hodnotách byla zjištěna souvislost mezi postoji k autoritám a

materialistickými či postmaterialistickými hodnotami. Materialisté mají podle výzkumu tendenci spíše souhlasit s větším respektem vůči autoritám. Postmaterialisté mají naopak tendenci toto tvrzení spíše odmítat. Materialisté také více důvěřují v hierarchické instituce své země, konkrétně ve vojenskou jednotku, policii a církve. Naopak důvěra v mezilidské vztahy je na rozdíl od důvěry v instituce silně spojena s postmateriálními hodnotami (Bartoš;www.socioweb.cz).

Inglehartovy predikce tvrdí, že postmaterialistické hodnoty přibývají s ubývajícím věkem, s lepším vzděláním a lepší sociální pozicí. To bylo ověřeno na širokém spektru zemí včetně některých postkomunistických. Podle výzkumu z roku 1991 bylo u nás zjištěno „asi 32% materialistů, 62% smíšených a 6% postmaterialistů. Čísla pro rok 1999 jsou 25%, 65% a 10%. Z toho plyne, že podíl materialistů a postmaterialistů se přibližně zdvojnásobil a zvětšily se i podíly smíšených a materialistů, postmaterialistů a smíšených. Takže došlo k významnému posunu směrem k postmaterialistickým hodnotám“ (Řeháková 2001; str.49)

Dalším rozsáhlým průzkumem, který se zabýval hodnotami je kromě Inglehartova Světového průzkumu hodnot ještě Studie evropských hodnot (European values study) 1991 a 1999. Je to rozsáhlý komparativní projekt zahrnující dnes již téměř všechny evropské země. „Jeho úkolem je opakované monitorování vývoje hodnotových preferencí se snahou zjistit, zda dochází v evropském prostoru spíše k hodnotové konvergenci či divergenci“ (Rabušic 2001; str.9). Počátek tradice projektu European Value Study sahá do roku 1978, kdy skupina vědců, sociologů a teologů z různých zemí, založila v Amsterdamu nadaci European Value System Study Group (EVSSG) za účelem realizace velké mezinárodní empirické studie hodnot. Původně evropská myšlenka se rychle rozšířila do celého světa. Pilotní šetření proběhlo roku 1980 jako příprava pro velké empirické šetření 1981 (Rabušic 2001; tamtéž).

„Mít nějakou specifickou hodnotu znamená dispozici, tendenci k určitému způsobu jednání.“ (Rabušic 2001; str.10) „Bez poznání hodnot vstřebaných během socializace jedincem nelze poznat obsah jeho osobnosti. Bez rozpoznání těchto hodnot není možné poznávat rozhraní mezi jedinci, orientovat se uvnitř skupin i mezi nimi. Bez pochopení osobnostních hodnot není možné ani pochopit procesy přijímání či vytěšňování změn v nabídkách hodnot ve společnosti a jejích částech, tedy ani obsahy společenských změn. Nejde o to, zda zkoumáme hodnoty negativní či pozitivní, ale jaké hodnoty jsou vyznávány a jejich váha, propojenost či oddělenost. Jde i o poznávání vlivů na tvorbu hodnot.“ (Prudký 2002; str. 236)

Tato funkce hodnot jako dispozic k chování či důvodu chování vede k tomu, že Rabušic pohlíží na hodnoty jako na klíčový fenomén pro interpretaci sociální a politické změny.

„Proměna hodnot se tak zdá být zcela zásadní podmínkou pro jakoukoli společnost, která prochází politickou, ekonomickou a sociálně-kulturní transformací. Obtížnost a jistá zdlouhavost přerodu společnosti totalitní v demokratickou, jak je zaznamenávána ve všech transformujících se bývalých komunistických zemích, je způsobena právě hodnotovými strukturami a jejich jistou setrvačností.“ (Rabušic 2001; str.10-11)

Setrvačnost hodnotových struktur neznámá, že změnit ústřední rysy společnosti a kultury je nemožné. Taková proměna je ale procesem, který se děje prostřednictvím „mezigenerační obměny populace, než konverzí již socializovaných dospělých“ (Inglehart 1990: 19) navíc „když dochází k zásadní proměně kultury, děje se tak spíše mezi mladými věkovými skupinami než mezi staršími, což vede k mezigeneračním rozdílům“ (Inglehart 1990: 19) Ralf Dahrendorf v podstatě jinými slovy řekl totéž, když tvrdil, že politické změny je možné uskutečnit během šesti měsíců, ekonomické změny během šesti let a kulturní změny ne dříve než za šedesát let (Rabušic 2001).

Hodnoty jsou pro život jedince i společnosti důležitým fenoménem. Ze sociologického hlediska patří k základním prvkům sociální struktury. Data o hodnotách a jejich znalost – především v dlouhodobých časových úsecích – mohou sloužit jako důležité ukazatele chování různých sociálních skupin a sub-populací, ale i generací (Rabušic 2001). Předpokladem pro vytváření generačních modelů hodnotových odlišností je ten, že se v jednotlivých úsecích dějin mění nabídka hodnot (Horáková 2006: bakalářská práce). Potřeba této znalosti je umocněna prostředím zvláště těch společností, které se transformují ze systému komunistického na systém moderních demokracií. Úspěch této transformace závisí totiž nejen na stupni ekonomického pokroku, ale také na kulturním, tj.hodnotovém, posunu. Kulturní posun spočívá dle Ingleharta v „postupných změnách převládajících hodnot, které se týkají politiky, práce, náboženství rodiny a sexuálních norem.“ (Inglehart 1990:4) a tím se právě zabývá EVS, která je doplněna o analýzu českého postmaterialismu a xenofobii.

Dalšími výzkumy hodnot se v České republice zabývá Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), jehož historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením IVVM z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu Akademie věd ČR.

Od počátku roku 2004 se CVVM zapojilo například do spolupráce na výzkumném projektu “Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti”, v rámci něhož proběhl ve dnech 11.-18.října 2004 průzkum týkající se priorit respondentů a hodnotových orientací. Účastnilo se ho 1058 respondentů, kteří měli seřadit od prvního k šestému místu podle

preferenci „přátele a známé“, „politiku“, „rodinu“, „náboženství“, „práci“ a „volný čas“ (Červenka 2005).

Je třeba zmínit i další sociologické průzkumy hodnot české populace jako „Životní strategie 2002“, kterou šetřilo Centrum ekonomických a sociologických strategií při FSV UK. Dále Aufbruch – Bůh po komunismu a výzkum Biblické společnosti 1991.

Z přístupů zkoumající globální rozměry vývoje a struktury hodnotových orientací jsou nejčastěji uváděny koncepty Ingleharta (1999), Ingleharta a Bakera (2000) a Schwarze (1992).

I.2.1. Výzkum hodnot vysokoškolských studentů na Fakultě humanitních studií

Longitudinální výzkum probíhá od r.2002 na Fakultě humanitních studií UK v Praze agenturou POINT pod vedením ing Prudkého Ph.D. Do výzkumu byli zahrnuti také studenti třech typů fakult: strojní, pedagogické a hospodářské, zkoumané ve městech Praha, Brno, Liberec, Ostrava.

Data z výzkumu se zpracovávají v sociologickém semináři, kde se jednotlivé skupiny věnují dílčím tématům dotazníku. V rámci hodnotových struktur byly mapovány hodnotové preference (tzn. pořadí hodnot, priority), hodnotové orientace (ukazují určité krátkodobé i dlouhodobé záměry a činnosti ve skupině, společnosti, v procesech výchovy, politiky apod. Ukazují, které hodnoty jsou součástí obecného kulturního vývoje – př.modernizace, globalizace,... a které jsou jiné či zvláštní (Prudký 2004)), hodnotový rámec (hodnoty i víry nesou procesy zobecnění, určité modely či etické koncepce nebo také „světový názor“ (Prudký 2004)), normy (to je takové chování, které je považováno za přijatelné pro naplňování společně uzvánaných hodnot (Prudký 2004)), socializační a demografické charakteristiky.

Dotazník měl umožnit testování liberalistických orientací, profesně rozvojových orientací, hédonistických či egoisticko materialistických orientací, postoje ke smyslu života, vztah k cizincům, vztah k rodině a sociální hodnotové orientace (Olchavová 2004: bakalářská práce). Výroky zjišťující vztah studentů k cizincům se řadily pod otázku devátou, která patřila mezi hodnotové orientace. Tato otázka se skládala z 25 výroků, ke kterým měli studenti přiřazovat souhlas nebo nesouhlas ve škále 1 (naprostý souhlas) až 5 (naprostý nesouhlas).

I.3.Sociologické výzkumy české populace zabývající se xenofobií, nacionalismem či vztahem k národu a etniku

Některé výzkumy, které se zabývaly nacionalismem, xenofobií nebo vztahem k vlastnímu národu či etniku, vychází z řady ISSP, mezinárodních projektů sociálních výzkumů z roku 1995, který se přímo týkal nacionalismu, dále z výzkumu evropské hodnotové studie (EVS) z let 1991 a 1999 i z výzkumu Aufbruch – Bůh po komunismu z roku 1997. Postoji k nacionalismu a etnickým menšinám a cizincům v České republice se zabývalo Centrum výzkumu vývoje osobnosti a etnicity při Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy a Fakultě sociálních věd Masarykovy univerzity v Brně, konkrétně tým v čele s PhDr. Mirjam Moravcovou DrSc a ing. Liborem Prudkým Ph.D.

Z těchto průzkumů vyplývá, že v roce 1995 byla velmi silná národnostní unifikace, tzn. že jsme byli jedním z nejméně národnostně stejnorodých států v Evropě. Byli jsme stabilizovaní, usedlí a málo jsme se stěhovali, s čímž souvisí i nezkušenost se sociální mobilitou a malá jazyková výbava (Prudký 2004). I v roce 1999 jsme měli nepatrný pocit přináležitosti k Evropě. Byli jsme velmi sourodý a stabilní stát s malými dispozicemi pro otevření se vůči cizincům (Prudký 2004).

Stejný závěr potvrzuje Burjanek podle výsledků z výzkumu let 1991-1999 když píše, že Češi nemají příliš vřelý vztah k ostatním etnikům. Je to ovšem rys i v ostatních postkomunistických zemích. Nejnápadnější je nepřijímání Romů. „Dnešní Česká republika je dle Dušnana Drbohlava (1999:1) z mnoha historických důvodů součástí regionu, němž se tíhlo spíše k modelu „etnické čistoty“ a „kulturní homogenity“ (Burjanek 2001; str.74).

Podle průzkumu Centra výzkumu vývoje osobnosti a etnicity se v roce 1995 vyskytl ohledně přistěhovalců souhlas s výroky typu „zvyšují výskyt zločinu a berou práci místním lidem“ a největší nesouhlas s výroky „přinášejí nové ideje a kulturu a jsou přínosem pro ekonomiku“ (Prudký 2004).

V letech 1995 až 2003 se míra tolerance vůči různým skupinám obyvatel nezvýšila, ale roste tolerance k sociálně slabším a věkovým krajnostem, tzv. mezigenerační tolerance (Prudký 2004).

Výzkum vztahu českých postojů k nacionalismu a etnickým menšinám a cizincům v české republice pod vedením PhDr. Moravcové a ing. Prudkého, jehož cílem bylo zjistit postoje k nacionalismu a etnickým menšinám v České republice a hledat souvislosti těchto postojů z hlediska věkových kategorií a typech komunit, probíhal v období od 13. května 2002 do října 2002. Zkoumal tři okruhy postojů: co chápeme jako obsah nacionality a místa v životě, jaké máme vztahy k daným národům a etnickým skupinám a co je třeba pro zmenšení konfliktů

soužití. Byl realizován ve dvou věkových kategoriích (starší a mladší) ve městech Jirkov jako vykořeněné, Dvůr Králové nad Labem jako zakotvené a Brandýs nad Labem/Stará Boleslav. Právě zakořenění či identita byla zdrojem základní hypotézy výzkumu (Prudký 2004).

Cílem práce Aleše Burjanka, jehož baterie otázek vychází z výzkumu European Values Study (EVS) z roku 1999, kde měli respondenti ze seznamu různých skupin označit ty, které by nechtěli mít za sousedy (lidé odlišné rasy, muslimové, přistěhovalci a zahraniční dělníci, Židé a Romové), je zodpovězení následujících otázek: jaká je intenzita xenofobie české populace ve srovnání se státy západní a postkomunistické Evropy, jak je diferencován pohled na „cizí“ etnika, jaká uskupení lze identifikovat, vycházíme-li z povahy xenofobních postojů jejich obyvatel. Které faktory ovlivňují úroveň xenofobie individua?

Výsledkem Centra výzkumu vývoje osobnosti a etnicity byla skutečnost, že česká společnost je nejen národnostně jednotná, ale působí silně na asimilaci a přechod k české národnosti (i pro ty, kteří se narodili jako potomci cizinců). Na pocit přináležitosti působí jazyk, společné dějiny, společná kultura, pocit domova, podobný způsob rodinné výchovy, morální hodnoty, podobný způsob života. Národnost je z 90% získána narozením, dalšími zdroji jsou výchova, vlastní volba (Prudký 2004).

Postoje mladší skupiny byly celkově tolerantnější, pocit přináležitosti k národu (nacionalismus, vlastenectví) u nás není oproti jiným národům nijak silný, je méně intenzivní. Jsme i méně sebevědomí, což je zdrojem obav a nejistot, tak dochází k uzavírání vůči jiným etnikům. Pro postoje k cizincům je rozhodující místo bydliště a vzdělání, věk o něco méně, i když ten je také důležitý (Prudký 2004).

To koresponduje s výsledky Aleše Burjanka. V rámci intenzity xenofobie české populace lze navíc ve srovnání se západní a postkomunistickou Evropou zpozorovat poněkud vyšší míru odmítání cizinců u reprezentantů postkomunistických zemí. I. Možný dodává, že „ve vztahu k imigrantům prokazují Češi větší xenofobii, než je obvyklé v tradičně otevřených společnostech. Skoro každý pátý přiznává, že by imigranta nebo u nás pracujícího cizince nechtěl mít za souseda. Evropský průměr takové odpovědi je 16 %, ale nejsme nejhorší. Mezi Slováky i Poláky je to 23% a v Maďarsku 62%.“ (Možný 2002; str.134) Podle Aleše Burjanka je v postkomunistických zemích nejvíce intenzivní xenofobie v Litvě, na Slovensku a v Rumunsku. Čechy jsou zhruba uprostřed stupnice a zaznamenávají z hlediska intenzity xenofobie v rámci celého souboru zemí slabě podprůměrné hodnoty. Většina postkomunistických zemí se tak jeví jako xenofobnější. Poté je Francie a ostatní západní země. Tolerantnější část souboru tedy reprezentují ponejvíce respondenti z vyspělých západních demokracií, nicméně je nutné upozornit na dramatický pokles intenzity xenofobie

české populace, zaznamenaný od předchozího kola EVS v roce 1991 (Burjanek 2001; str.80 a 81).

V České republice se o xenofobii zmiňují např. Ivan Gabal (1999) a Jiří Buriánek (1999), přičemž oba se opírají o vlastní opakovaná reprezentativní šetření postojů české veřejnosti k cizincům v průběhu 90.let.

Ivan Gabal (1999) nalézá v České republice silný odmítavý postoj k otevírání české společnosti vůči cizincům a imigraci vůbec a i krajně problematické vnímání soužití s romskou menšinou. Odmítání je silnější u starší generace. Česká dospělá populace rozlišuje tři kategorie cizinců: první tvoří „kapitáloví“ cizinci, vnímání jako kulturně přijatelní (např. Američané, Francouzi, Němci), druhou jsou tzv. „příbuzní“ (Slováci, čeští emigranti, Židé), třetí skupinou jsou např. Arabové, Vietnamci, Číňané, Ukrajinci, Rusové, černoši a zejména Romové, kteří v Čechách představují ty nejcizější cizince (Burjanek 2001; str.78)

Obecně lze z datového souboru říci, že nalézáme vyšší míru xenofobie u jedinců vyššího věku, nižšího školního vzdělání, nižšího sociálně ekonomického statusu, u jedinců ochotných věřit silnému vůdci, s negativním postojem k populacím rozvojových zemí, nedůvěřivějších vůči ostatním lidem a méně spokojených s vlastním životem. U západních zemí se k faktorům posilujícím xenofobii druží nezaměstnanost, pravicová orientace a hrdost na vlastní národ.

Z průzkumů míry xenofobie se zkrátka prokázalo, že „dílčí rysy profilu xenofoba popsané jako osoby starší, méně vzdělané, v jistém smyslu marginalizované, „oběti“ probíhající modernizace (transformace), celkově nejisté, nedůvěřivé a současně autoritářské, se v zásadě podařilo na datech EVS identifikovat“ (Burjanek 2001; str.86).

II. Část zpracovávaná pomocí SPSS

Technika použitá při zpracování otázek z dotazníku

Výsledků zpracovaných z dotazníku jsem se dobrala pomocí programu SPSS (Statistical Package for Social Sciences), který jsme používali při postupech v sociologickém semináři. Tento postup obsahoval zpracování prvního třídění, neboli frekvenční analýzy, dále faktorovou analýzu a druhé třídění (korelační analýzu).

II.1.Co říkají o postoji českých vysokoškoláků k cizincům výsledky dosažené metodou frekvenční analýzy

Prvním tříděním neboli frekvenční analýzou dosáhneme základních výsledků, které vyplývají z dat, tzn. relativních procent, průměrů, absolutních počtů jednotlivých odpovědí apod., přičemž průměry odpovědí na jednotlivé otázky lze porovnávat i mezi sebou, tedy zjišťovat jejich rozptyl. Absolutní počty nám říkají, kolik respondentů přesně odpovědělo na danou otázku danou možností. Relativní procenta vycházejí z konkrétních počtů, ale lépe se interpretují a průměry jsou vhodné mj. pro zpřehlednění a porovnání jednotlivých odpovědí, je-li baterie otázek obsáhlejší.

II.1.1 Průměry míry souhlasu a nesouhlasu s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ z let 2002 - 2006 prvních ročníků FHS UK dosažené frekvenční analýzou

Tabulka č.1 : Jaká je Vaše míra souhlasu a nesouhlasu s následujícími výroky?*

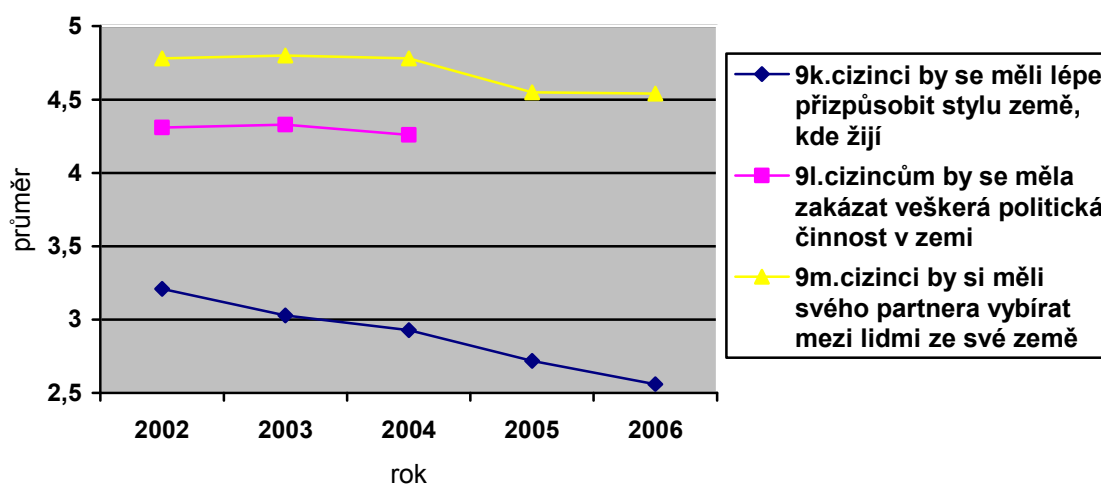
Výrok	2002	2003	2004	2005	2006
9k.cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu země, kde žijí	3,21**	3,03	2,93	2,72	2,56***
9l.cizincům by se měla zakázat veškerá politická činnost v zemi	4,31	4,33	4,26	-----	-----
9m.cizinci by si měli svého partnera vybírat mezi lidmi ze své země	4,78	4,80	4,78	4,55	4,54

*čím vyšší průměr, tím větší nesouhlas s výrokem a naopak, čím nižší průměr, tím větší souhlas s výrokem

** červeně vyznačené údaje označují nevyšší průměry, tzn. nejvyšší míru nesouhlasu

*** modře vyznačené údaje označují nejnižší průměry, tzn. nejnižší míru nesouhlasu resp.nevyšší míru souhlasu

Graf č.1: Vývoj průměrů za odpovědi na hodnotové orientace vyjadřující vztahy k cizincům. Výzkum hodnotových struktur studentů 1.ročníků FHS UK; 2002-2006

V tabulce č.1 a v následujícím grafu vidíme celkový přehled průměrů souhlasu či nesouhlasu s danými výroky. Celková tendence vnímání cizinců u mladých vysokoškolských studentů se zdá být cizincům nakloněna. Varující ale je, že průměr nesouhlasu s výroky se snižuje, tzn., že i u studentů FHS UK mírně roste odmítání cizinců, tedy celkově xenofobní tendence vzrůstají.¹

Tento trend je nejslabší ohledně výroku 9m “Cizinci by si měli svého partnera vybírat mezi lidmi ze své země”. S tímto výrokiem studenti převážně nesouhlasí (průměry jsou vysoké 4,78 za rok 2002; 4,80 za rok 2003 až 4,54 za rok 2006) a dokonce se postupem let nesouhlas upevňuje (v roce 2005 a 2006 mírně poklesl). Studenti vidí zřejmě ve volbě svého partnera výraz svobodné volby. Každý je dostatečně svobodný pro to, aby si vybral partnera, se kterým chce strávit život, sám. Tuto tendenci k osobní svobodě potvrzují i následující korelace s ostatními otázkami z dotazníku.

Poněkud stagnujícím výrokiem je 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“, s nímž studenti celkově nesouhlasí (průměry 4,31 za rok 2002; 4,33 za rok 2003 a 4,26 za rok 2004) a tato tendence trvá. Tento výrok byl z dotazníku v roce 2005 a 2006 vyřazen.

Jediný výrok u kterého lze vidět markantnější změnu je 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“. Zatímco v roce 2002 respondenti s výrokiem hodně nesouhlasili (průměr v roce 2002 byl 3,21), postupem času začíná nabírat opačný směr a studenti začínají souhlasit s tím, že cizinci by se měli přizpůsobovat podmínkám v zemi, ve které žijí (průměr v roce 2006 až 2,56).

¹Podle výše uvedeného grafu lze zpozorovat určité posílení jednotlivých stanovisek směrem k nižšímu průměru. V tabulkách uvedených v příloze č.1 jsou zaznamenána procenta míry souhlasu či nesouhlasu s výroky 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“, 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „Cizinci by si měli svého partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ za každý rok na Fakultě humanitních studií.

II.1.2 Porovnání vývoje xenofobní tendence¹ s ostatními hodnotovými orientacemi otázky č. 9 v prvních ročnících na FHS UK za léta 2002-2006

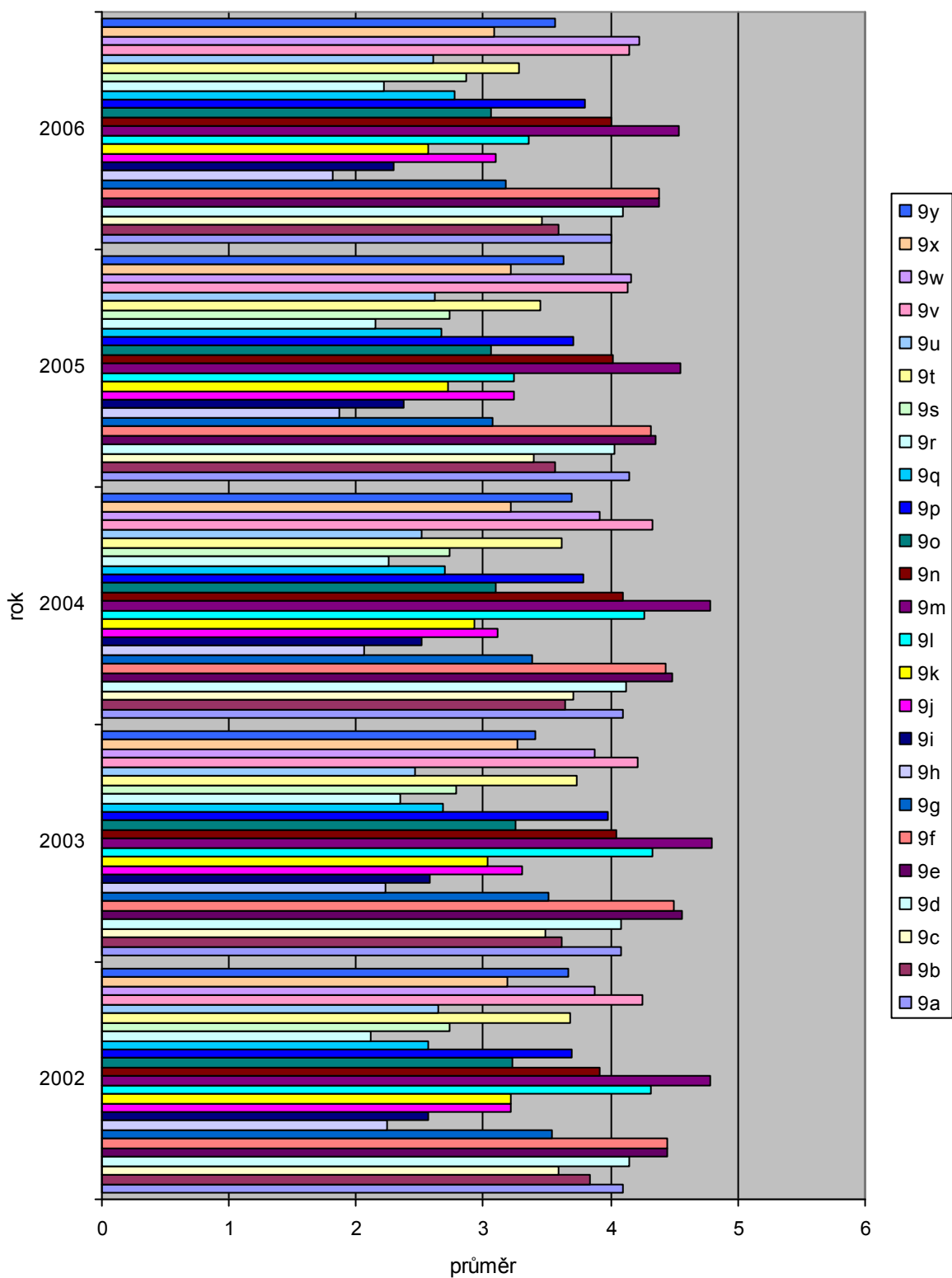
Baterie otázky č.9 obsahuje dvacet pět výroků včetně těch, které se dotýkají mého tématu bakalářské práce. S baterií jsem pracovala tak, že jsem pomocí frekvenční analýzy u každého výroku určila průměr míry souhlasu/nesouhlasu. Každý výrok dostal pořadové číslo, přičemž jsem baterii seřadila od nejnižšího průměru (tzn. největšího souhlasu s výrokem) k průměru nejvyššímu (tzn. největšího nesouhlasu s výrokem). Pro přehlednější znázornění tabulky č.2 jsem použila graf.

V interpretaci se zaměřuji na výroky týkající se mé bakalářské práce a porovnávám jejich pořadové umístění s prvními třemi a posledními třemi výroky a jejich změny v průběhu pěti let na FHS UK.

Tabulka č. 2: Otázka č.9: Jaký je Váš názor na následující výroky?

Výrok	2002		2003		2004		2005		2006	
	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí
9a	4,10	19.	4,08	19.-20.	4,09	18.-19.	4,15	21.	4,01	18.-19.
9b	3,84	16.	3,62	14.	3,64	13.	3,57	15.	3,59	16.
9c	3,59	12.	3,48	12.	3,71	15.	3,40	13.	3,46	14.
9d	4,15	20.	4,08	19.-20.	4,12	20.	4,03	19.	4,09	20.
9e	4,45	23.-24.	4,56	24.	4,49	24.	4,35	24.	4,38	23.-24.
9f	4,45	23.-24.	4,50	23.	4,43	23.	4,31	23.	4,38	23.-24.
9g	3,54	11.	3,51	13.	3,38	11.	3,07	9.	3,17	11.
9h	2,24	2.	2,23	1.	2,06	1.	1,86	1.	1,82	1.
9i	2,57	4.-3.	2,58	4.	2,51	3.-4.	2,37	3.	2,30	3.
9j	3,21	9.-8.	3,30	10.	3,11	9.	3,24	11.	3,10	10.
9k	3,21	9.-8.	3,03	7.	2,93	7.	2,72	6.	2,56	4.
9l	4,31	22.	4,33	22.	4,26	21.	3,24*	12.	3,35	13.
9m	4,78	25.	4,80	25.	4,78	25.	4,55	25.	4,54	25.
9n	3,92	18.	4,04	18.	4,09	18.-19.	4,02	18.	4,01	18.-19.
9o	3,23	10.	3,25	8.	3,1	8.	3,06	8.	3,06	8.
9p	3,69	15.	3,98	17.	3,79	16.	3,70	17.	3,80	17.
9q	2,57	4.-3.	2,68	5.	2,69	5.	2,67	5.	2,77	6.
9r	2,11	1.	2,34	2.	2,25	2.	2,15	2.	2,21	2.
9s	2,73	6.	2,79	6.	2,73	6.	2,73	7.	2,87	7.
9t	3,68	14.	3,73	15.	3,61	12.	3,45	14.	3,28	12.
9u	2,65	5.	2,46	3.	2,51	3.-4.	2,62	4.	2,60	5.
9v	4,25	21.	4,21	21.	4,33	22.	4,14	20.	4,15	21.
9w	3,88	17.	3,87	16.	3,92	17.	4,16	22.	4,23	22.
9x	3,19	7.	3,27	9.	3,21	10.	3,21	10.	3,09	9.
9y	3,67	13.	3,41	11.	3,69	14.	3,63	16.	3,57	15.

Graf č.2: Vývoj průměrů výroků otázky č.9 za léta 2002-2006 v prvních ročnících FHS UK

V roce 2002 se v tabulce umístily na prvních místech výroky „umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině“ (9r) s průměrem 2,11; „život si musíme udělat tak příjemný, jak jen to je možné“ (9h) s průměrem 2,24; „to nejdůležitější co se děti musí naučit, je, umět se rozdělit“ (9q) s průměrem 2,57. Mají nejnižší průměry a tedy se s nimi lidé nejvíce ztotožňují. Jsou to výroky, které by se daly zařadit do rámce prosazujícího hédonismus, rovnostářství a rodinu.

Naopak na posledním místě je výrok „Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země“ (9m) s průměrem 4,78 v roce 2002. Pořadí 24. – 23. zaujímají výroky „smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice“ (9e) a „jistota a blahobyt je důležitější než svoboda“ (9f). Oba preferují hodnoty materiální, autoritářské, nesvobodné a xenofobní a neměnnost stávající situace. Charakterizovala byl je podle Ingleharta jako hodnoty materialistické. S nimi se, jak je vidět, studenti neztotožňují.

Výrok „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“ (9k) se umístil na 8.-9.místě a průměrem 3,21 v roce 2002, v roce 2003 se posunul na místo 7. s průměrem menším 3,03, v roce 2004 je taktéž na sedmém místě a v letech 2005 i 2006 klesá přes místo šesté až na čtvrté (průměr 2,56 v roce 2006). Výrok „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost se v letech 2002-2004 téměř nemění, je stále na 22. resp. 21. místě. Výrok „Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země“ (9m) se drží na posledním místě i v dalších letech s průměry 4,80 v roce 2003 a 4,78 v roce 2004 a v roce 2005 i 2006 stejný 2,55 a 2,54.

Změny nastávají v roce 2003 nahrazuje první místo výrok „život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné“ (9h) a tuto pozici si udržuje až do roku 2006. Na třetí místo se posunuje „doufám, že po smrti existuje další život“ (9u) s průměrem 2,46, ale v následujících letech vždy o jeden stupeň klesá a je nahrazen výrokem „důležité je, aby byl člověk šťastný, jak, to už je jeho věc“ (9i) s průměry 2,51 v roce 2004; 2,37 v roce 2005 a 2,30 v roce 2006. To vyjadřuje posilování hédonistických hodnot.

Každým rokem se upevňují hédonistické tendence, jsou preferovány výroky prosazující šťastný a spokojený život, který má smysl. Výroky prosazující důležitost rodiny se drží také stále vysoko, ale nestoupají na první příčky, spíše velmi mírně klesají spolu s religiozitou. Dále si lidé velmi cení svobody. Ostatní výroky týkající se cizinců se pohybují více méně uprostřed pořadové škály. Celkově studenti sdílejí podle Ingleharta postmaterialistické hodnoty, tedy hodnoty otevřené morálky. Xenofobie nicméně mírně posiluje.

¹(výroky „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“; „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“; „Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země“)

*v roce 2005 a 2006 se tento výrok oproti létům 2002-2004 změnil

II.2 Tabulky a interpretace faktorových analýz otázky č.9 prvních ročníků FHS UK za léta 2002 – 2006

Faktorová analýza hledá společného jmenovatele pro několik proměnných. Používá se zvláště u rozsáhlejších baterií otázek, které nám pomůže zredukovat na několik faktorů, které spolu nějakým způsobem významově souvisí a usnadní nám tím jejich interpretaci. Tato analýza úzce souvisí s výsledky prvního třídění a s její pomocí dojde ke sdružení všech zkoumaných hodnotových orientací.

II.2.1 Faktorová analýza otázky č.9 prvního ročníku FHS UK roku 2002

Tabulka č.3: Otázka č.9, faktorová analýza

<i>Rotated Component Matrix - 2002</i>									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Se smrtí vše končí.	,727		,138		,108		,100		
Lidé vstanou tělem i duší z mrtvých.	,725			,104	,149				
Doufám, že po smrti existuje další život.	,694	,105				,158	,171		
Život má smysl, protože existuje Bůh.	,641	,350	,192					,109	
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.		,827					,118		
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.		,665				,155			,307
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	,108	,533	,362	,135	,167			,337	,135
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	,103		,657			,125	,172		
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	,146	,136	,642				,185	,182	-,150
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.		,263	,626		,388		,229		
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří..		,106	,139	,766					-,122
Kdybychom jsme se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.		,128		,688					,116
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.				,684				,106	
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.					,699		,140	,376	,186
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.			,238		,663			,173	-,166
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.		,233	,181		,599	,175	,166	,128	-,357
Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.				,139		,800	,150		
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	,155		,146	,163		,706			
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	,134	,128	,286	,340	,228	,434	,171	,120	
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.		,157					,776		
Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.			,273		,153		,667		,111
Nevím, proč člověk žije.								,860	
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.		,384	,247			,139	,250	,406	
Každý musí řešit své problémy řešit sám.	,119	,112					,105		,739
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí...	,104		,191		,253	,105		,143	-,591

Interpretace faktorové analýzy 2002

Ve faktorové analýze vytvořené pomocí metody „rotated komponent matrix“ se v roce 2002 vytvořilo celkem devět skupin (faktorů) – religiózní, hédonistický, uzavřený či sobecký, rovnostářský, autoritářský, rodinný, xenofobní, nihilistický, samotářský či konzervativní. Mě zde zajímaly faktory uzavřený-sobeký a xenofobní. Ale pojďme si je postupně rozebrat.

První faktor sdružuje čtyři výroky týkající se víry, posmrtného života typu „lidé vstanou tělem i duší z mrtvých“, „život má smysl, protože existuje Bůh“, „doufám, že po smrti existuje další život“ a „se smrtí vše končí“.

Druhý faktor je hédonistický a obsahuje výroky o příjemném a šťastném životě a o tom, že smysl života je pokusit se získat to nejlepší.

Třetí faktor je uzavřený až sobeký.

Čtvrtý faktor je evidentně rovnostářský, protože obsahuje tři výroky o rozdělování se.

Pátý faktor obsahuje autoritářské výroky typu „kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost“, „to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost“ a „mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice“.

Faktor šestý je zcela rodinný „bez rodiny se nedá naučit, ať se mají konflikty řešit“, „umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině“ a „to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit“.

Faktor sedmý obsahuje dva výroky orientující se na xenofobii. Faktory osmý a devátý jsou sobecké až nihilistické.

II.2.2 Faktorová analýza otázky č.9 prvního ročníku FHS UK roku 2003

Tabulka č.4: Otázka č.9, faktorová analýza

<i>Rotated Component Matrix-2003</i>								
	1	2	3	4	5	6	7	8
Lidé vstanou tělem i duší z mrtvých.	,729			,175	,132	,215		
Život má smysl, protože existuje Bůh.	,680	,107	,140			,202		,121
Doufám, že po smrti existuje další život.	,665	,146		,107				,113
Se smrtí vše končí.	,639	,123		,101		,207	,140	
Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.		,747			,114			
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.		,643					,177	
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	,136	,490		,201	,305			,262
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.		,379		,367		,177		,322
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.			,732					,179
Kdybychom jsme se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.			,687		,119			,207
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	,125		,673		,202		,183	
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.		,315	,411	,338		,156	,168	
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.			,117	,746				
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	,144		,189	,659	,218			
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.		,126		,411		,270		,156
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.				,112	,719			
Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.	,181		,127	,186	,691			
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	,128		,161		,620	,189	,174	,173
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.		,105		,120		,816		,158
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.		,116				,693		,399
Nevím, proč člověk žije.	,144	,125		,226	,135		,696	,117
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.		,215		,221	,123		,640	,121
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	,161	,157		,138		,291	,433	,330
Každý musí řešit své problémy řešit sám.	,118	,119					,172	,706
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.		,346		,195			,359	,453

Interpretace faktorové analýzy 2003

Rok 2003 podobně jako předchozí výroky o cizincích rozdělil do dvou faktorů. Tentokrát ale do faktoru autoritářsko-xenofobního a sobeckého či materialistického.

První faktor sdružuje čtyři výroky týkající se víry, posmrtného života typu „lidé vstanou tělem i duší z mrtvých“, „život má smysl, protože existuje Bůh“, „doufám, že po smrti existuje další život“ a „se smrtí vše končí“.

Druhý faktor obsahuje také čtyři výroky a nazvala bych ho jako autoritářsko-xenofobní. Jsou zde výroky hodnotící činnost cizinců „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a „cizini by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ a výroky směřující spíše k autoritářství či karierismu „mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice“ a smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice“.

Třetí faktor je evidentně rovnostářský, protože obsahuje tři výroky o rozdělování se a jeden o svobodě „není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají“. Tento výrok se sdružil i do čtvrtého faktoru – autoritářského společně s „kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost“, „to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost“ a „smysl života je pokusit se získat to nejlepší“.

Faktor pátý je zcela rodinný „bez rodiny se nedá naučit, a jak se mají konflikty řešit“, „umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině“ a „to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit“.

Faktor šestý obsahuje dva výroky orientující se na hédonismus a šťastný život. Faktor sedmý je sobecký až materialistický, protože obsahuje výroky typu „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ a „povolání je tu pro to, aby zaručovalo příjem“. Faktor osmý je samotářský až sobecký.

II.2.3 Faktorová analýza otázky č.9 prvního ročníku FHS UK roku 2004

Tabulka č.5: Otázka č.9, faktorová analýza

<i>Rotated Component Matrix-2004</i>								
	1	2	3	4	5	6	7	8
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	,723							
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	,713						-,157	,120
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	,699		-,347				,256	
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát to těm, kteří to potřebují.	,639		,250	,214				-,169
Doufám, že po smrti existuje další život.		,845			,149			
Se smrtí vše končí.		-,773	,100			,265	,131	
Život má smysl, protože existuje Bůh.		,681		,164	-,269			-,163
Lidé vstanou tělem i duší z mrtvých.	,284	,443			-,272	,181		,159
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.		-,107	,741					
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	,121	-,106	,523		,340	,311	-,135	
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.		-,127		,858				
Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.	,103		,137	,700			,130	,140
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	,313		,382	,450		,131		,291
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	,231	,191	,296	,437			,230	-,278
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.					,867	,144		
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.		-,204	,222	,110	,757		,148	,141
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	-,194		,241		,104	,695	,266	
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	,206	-,143	,137	,207		,684		
Každý musí řešit své problémy sám.		,134	-,229	-,161	,192	,551		
Bez rodiny se nedá naučit, jak se řeší konflikty.							,713	
Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.	,214	-,127	-,462			,154	,620	,111
Kde je přísná autorita, je taky spravedlnost.	-,118	,183	,303	,135	-,118	,258	,401	,386
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat, má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.		,105		,161		,175		,704
Nevím, proč člověk žije.		-,246			,174	-,254	-,154	,607
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	,228		,315	,106			,454	,484

Interpretace faktorové analýzy 2004

V roce 2004 se výroky „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“, „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ i „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ sdružily do jednoho faktoru, který bych nazvala xenofobní. Kromě těchto tří tvrzení se k nim přidružil „není dobré mít tak velkou svobodu, jako dnes mladí lidé mají“, který mi připadá poněkud konzervativní či vyžadující určitý řád ve společnosti nebo v životě. Pohlédnu-li na tyto výroky v tomto úhlu pohledu, jeví se v podstatě také jako konzervativní.

II.2.5 Faktorová analýza otázky č.9 prvního ročníku FHS UK roku 2005

Tabulka č.6: Otázka č.9, faktorová analýza

<i>Rotated Component Matrix-2005</i>									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Doufám, že po smrti existuje další život.	,843	,117							
Se smrtí vše končí.	,802	,128					,121		
Život má smysl, protože existuje Bůh.	,611	- ,236	,128		,139			,138	-,162
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.		,686				,125		,126	
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	- ,128	,657					,144	- ,357	,159
Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů.		,614	,156					,228	-,186
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.			,698		,124				
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.			,662	,127	,182				,240
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	,166		,520	,137		,221	- ,235	- ,276	-,197
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.		,357	,493				,263		-,245
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	,110			,733			- ,134	- ,157	
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	- ,106			,707				,112	-,199
Kdybychom jsme se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	,164			,574	,161	- ,264	,180	,265	
Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.	- ,115	,370	,213	,380			- ,220		,252
Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.		,115			,769				
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.			,113	- ,141	,743				
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	,159			,315	,490	- ,120	,127	,208	,124
<i>Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.</i>	- ,115	,187	,125			,735			
<i>Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.</i>					- ,190	,677	,134	,215	
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.					,386	,505	,119	- ,182	,217
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.		,128			,130	,238	,762		
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	- ,100		,446	- ,164			,616		
Nevím, proč člověk žije.								,786	,107
Každý musí řešit své problémy řešit sám.				- ,171				,173	,763
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.		,401			- ,102		,333	- ,200	,435

Interpretace faktorové analýzy 2005

V tomto roce byl z dotazníku vypuštěn výrok 91 „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a zbylé výroky o cizincích se sdružily do volnějšího faktoru, podobného jako v roce 2004 – nazvala bych ho jako zásadový či vyžadující určitá pravidla až konzervatismus. Spojil se s nimi výrok „mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk až když tvrdou prací dosáhne určité pozice“.

II.2.6 Faktorová analýza otázky č.9 prvního ročníku FHS UK roku 2006

Tabulka č.7: Otázka č.6, faktorová analýza

<i>Rotated Component Matrix - 2006</i>										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	,758		,102	-,124						,197
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	,737					,176				-,157
Kdybychom jsme se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	,678		-,219				,102		,135	
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	,464					-,126	,259	,367		-,117
Se smrtí vše končí.		,819								
Doufám, že po smrti existuje další život.		,779				,211			,166	-,103
Život má smysl, protože existuje Bůh.		,682				-,280			,124	,164
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.			,776							,168
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.		,158	,738	,160		,130				
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	-,130			,761	,110		,118			
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.			,191	,716		,123				
Nevím, proč člověk žije.	-,154	,288		-,387	,374		,107	,173	,363	,207
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.			,109	,249	,716				,144	-,323
Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů.	,161				,680	,103				,136
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.				,184	,127	,678				
Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.			,295	-,123		,518	,221	,134		
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.			-,289	,171		,513	,134	,109	,150	,313
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.				,111		,253	,783			-,123
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.					,100		,759			,160
Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.								,765		
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.						,282		,669		
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.					,285	,205	,155		,748	
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.				,223	,332	,219	,201	,311	,579	
Každý musí řešit své problémy řešit sám.	-,145		,382		-,101		,111		,122	,689
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	,226		-,188	,205	,402	,187	,120			,483

Interpretace faktorové analýzy 2006

Oproti loňskému roku se výroky rozdělily do dvou faktorů. Výrok „cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“ se sdružil současně s novým výrokiem „problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané“ a jako v roce 2004 s „mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk až když tvrdou prací dosáhne určité pozice“. Tento faktor bych charakterizovala jako směřující ke státu, národu, ale zároveň k uzavřenosti. Ke státu a národu ve smyslu konzervativním a sobeckém, až zásadovém a autoritářském.

Oproti tomu výrok „cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země“ se sdružil současně s výrokiem „každý musí své problémy řešit sám“ do faktoru uzavřeného vůči cizímu, uzavřeného, také ve smyslu spoléhání se sám na sebe.

II.3 Korelační analýza a interpretace statisticky významných vztahů mezi otázkami zaměřenými na cizince a ostatními částmi dotazníku v prvních ročnících FHS UK za léta 2002 – 2006

Druhé třídění neboli korelační analýza je analýza vztahů, která hledá vztah neboli závislost mezi vybranou otázkou a relevantní otázkou. Závislost mezi otázkami zjišťujeme pomocí testování resp. pomocí chí square či tzv. pearsonova koeficientu popř. spearmanova koeficientu (pouze jsou-li obě otázky tzv. škálové). Následnou závislost pak zjišťujeme z kontingenční tabulky (Crosstabs) na hladině významnosti, která může být 99% (ukazatel je menší než 0,010) nebo 95% (ukazatel je menší než 0,050). Pokud v kontingenčních tabulkách takovouto závislost nalezneme, musíme pomocí tabulek zjistit její směr tzn. interpretovat ji. V těchto tabulkách jsou procentuální rozložení odpovědí, jednak sloupcová procenta, která sledujeme, dále bereme ohled i na počet respondentů v jednotlivých položkách a tzv. residua (adjusted residuals), která vyjadřují o kolik se výsledek liší oproti očekávaným hodnotám. Residuum s mínusovým znaménkem nám říká, že výsledek je oproti očekávání nižší, residuum s kladnou hodnotou, tedy bez znaménka, nám říká, že výsledek je oproti očekávání vyšší. Vysoká hodnota residua sama o sobě znamená, že v této části tabulky se nachází nejdůležitější a největší statistická odchylka a tedy, že je zde vztah, který byl indikován na základě testu.

II.3.1 Zjištění statisticky významných vztahů mezi výrokem 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“ a ostatními částmi dotazníku v letech 2002-2006 na FHS UK (první ročníky)

Pro přehlednější interpretaci jsem vybrala stěžejní baterie otázek z jednotlivých částí dotazníku. Ten se tématicky dělí na hodnotové preference, hodnotové orientace, hodnotový rámec, normy, socializační vlivy a demografické charakteristiky.

Zkoumání vzájemné závislosti otázky 9k s *hodnotovými preferencemi* ukáže, co lidé, kteří souhlasí či nesouhlasí s tímto výrokem upřednostňují ve svém životě za hodnoty a jaké mají priority. „To, co je nejdůležitější, bývá zdrojem motivace a spokojenosti či nespokojenosti ve společnosti.“ (Prudký 2004; str.).

Hodnotové orientace ukazují krátkodobé či dlouhodobé záměry a výhledy činnosti ve skupině, společnosti i v procesech výchovy, politiky apod. Ukazují nám, které hodnoty jsou součástí obecného kulturního vývoje, jako například modernizace, globalizace, atd. či které jsou jiné a zvláštní (Prudký 2004; str.).

V otázkách, které jsou zahrnuty pod *normy*, najedeme především výroky, u kterých zvažujeme míru přijatelnosti či nepřijatelnosti ve společnosti. Souvisí s chováním, které je považováno za přijatelné pro naplňování společně uznávaných hodnot.

Socializační a demografické charakteristiky jsem zahrnula pod jednu část, protože obojí jsou vlivy, které působí na člověka v průběhu socializace a dospívání i v průběhu života. Zahrnují nejen vliv rodiny, přátel, učitelů, kultury, tedy vliv výchovy či působení ostatních lidí či společnosti na jedince, ale i vlivy demografické jako je místo bydliště, velikost rodiny, zaměstnání či studium, druh školy, výše příjmu, výše vzdělání apod.

Tabulka č.8: Korelace výroku 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“ s hodnotovými preferencemi na FHS UK

Hodnotové preference	Výrok	2002	2003	2004	2005	2006	Σ
	1a.práce		X				1
	1b.rodina						0
	1c.přátelé a známí				X		1
	1d.volný čas		X				1
	1e.politika						0
	1f.náboženství						0
	Celkem statisticky významných vztahů	0	2	0	1	0	3
	Možné vztahy celkem	6	6	6	6	6	30
	Statisticky významné vztahy v %	0	33,3	0	16,7	0	10

Vztahů závislosti mezi otázkou 9k „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ a hodnotovými preferencemi je velmi málo. Celkem vyšly tři ze třiceti možných, tedy 10% . Konkrétně závislost s preferencí rodiny, přátel a známých a volným časem. Závislost výroku s prací se vyskytla v roce 2003 a v tomtéž roce také s volným časem. Obecně se dá říci, že práce i volný čas berou studenti jako dost důležité a velmi důležité bez ohledu na to, jak reagovali na výrok ohledně přizpůsobení cizinců zemi, ve které žijí (např.pro 62% respondentů, kteří s výrokem ani nesouhlasí, ani souhlasí zvolilo zároveň 32,5% práci za dost důležitou). Korelace 9k „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ a důležitosti přátel a známých se vyskytla v roce 2005 a zde jsou opět přátelé a známí velmi důležití bez ohledu na odpověď ve výroku.

Tabulka č.9: Korelace výroku 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“ s hodnotovými orientacemi na FHS UK

	2002	2003	2004	2005	2006	Σ	
Hodnotové orientace	9a.kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost				X		1
	9b.to nejdůležitější, co se děti musí naučit je poslušnost				X	X	2
	9c.mluvit do něčeho...		X	X	X	X	4
	9d.není dobré mít tak velkou svobodu jako dnes mají mladí	X	X	X			3
	9e.smysl života je v získání vážených pozic		X				1
	9f.jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	X		X	X	X	4
	9g.povolání je tu proto, aby zaručovalo pravidelný příjem	X		X	X	X	4
	9h.život si musíme udělat tak příjemný, jak je to možné			X		X	2
	9i.důležité je, aby byl člověk šťastný, jak, to je jeho věc						0
	9j.kždý musí své problémy řešit sám					X	1
	9l.problémy občanů by měl řešit stát, ne občané	-----	-----	-----	X	X	2
	9n.těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují				X		1
	9o.rozdíly v příjmech by se měly zmenšit		X		X		2
	9p.kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by chudoba				X		1
	9q.to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit						0
	9r.umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině		X		X	X	3
	9s.bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit	X			X	X	3
	9t.se smrtí vše končí						0
	9u.doufám, že po smrti existuje další život	X	X				2
	9v.lidé vstanou tělem i duší z mrtvých						0
	9w.život má smysl, protože existuje Bůh						0
	9x.smysl života je pokusit se získat to nejlepší		X		X	X	3
	9y.nevím, proč člověk žije				X		1
	Celkem statisticky významných vztahů	5	7	5	13	10	40
	Možné vztahy celkem	22	22	22	23	23	112
	Statisticky významné vztahy v %	22,7	31,8	22,7	56,5	43,5	35,7

V rámci hodnotových orientací se vykytlo čtyřicet korelací z možných sto dvanácti, což je necelých 36%. Zvláště bych zdůraznila několik opakujících se korelací se stejnými výroky, které se objevily třikrát a vícekrát během zkoumaného časového úseku. Předem bych chtěla upozornit, že naprostá většina studentů v roce 2002 nejdříve nesouhlasila s tím že by se cizinci měli přizpůsobit stylu země, kde žijí, ale postupem let, se tento názor mění v opačný. Jak se mění hodnotové orientace těchto studentů, mění-li se vůbec?

Více než tři korelace se vyskytly mezi 9k „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ a výrokem 9c „Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice“ a to v roce 2003-2006. V roce 2003 se studenti přiklánějí k nesouhlasu s tímto výrokem, přičemž souhlasí s tím, že by se cizinci měli přizpůsobit stylu země, kde žijí. Ve stejném duchu se tento názor opakuje i v letech 2004, 2005 i 2006.

Více než tři korelace dále vyšly s 9f „Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda“ a 9g „Povolání je tu v prvé řadě proto, aby zaručovalo příjem“ (u obou výroků se vyskytly korelace v roce 2002 a pak v letech 2004-2006). Výrok 9f staví proti sobě hodnotu svobody a jistoty, zatímco 9g zjišťuje vztah k práci a penězům. Z kontingenčních tabulek jasně vyplývá, že po celé toto období studenti nezměnili názor na důležitost svobody v životě. Ta vyhrává nad pocitem jistoty a blahobytu. Oproti tomu míry souhlasu a nesouhlasu s povoláním a příjmem jsou velmi vyrovnané. Studenti vyjadřují souhlas i nesouhlas. Berou sice povolání jako zdroj příjmu, ale je pro ně stejně tak důležité, aby je bavilo.

Tendence k dlouhodobější korelaci se objevují u nového výroku 9l „Problémy občanů by měl řešit stát, ne občané“ od roku 2005. V roce 2005 i v roce 2006 jen mírně převažuje názor, že o problémy občanů by se měli starat občané. Respondenti, kteří spíše souhlasí s tím, že by se cizinci měli přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí, s výrokem 9l „problémy občanů by měl řešit stát, ne občané“ ani nesouhlasí, ani souhlasí a stejně tak volí respondenti, kteří nesouhlasí s tím, že by se měli cizinci přizpůsobit stylu země, kde žijí.

Tři vztahy závislosti se během pětiletého zkoumaného období objevily mezi otázkou 9k a 9r „Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině“, u kterého po celé období převažuje spíše souhlas a to jak u respondentů, kteří s výrokem 9k souhlasí, tak u těch, kteří nesouhlasí. Dále s 9s „Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají řešit konflikty“, jehož výsledky vyšly podobné jako u korelace s 9r a mezi 9x „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší“. Tento výrok je zajímavý, protože zde se zvláště v roce 2005 objevuje tendence čím větší souhlas s tím, že by se cizinci měli přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí, tím větší souhlas s 9x „smysl života je pokusit se získat to nejlepší a naopak.

Také se vyskytly významné vztahy mezi výrokem 9k o přizpůsobování cizinců a 9d „Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají“, kde se objevují korelace v letech 2002-2004. S tímto výrokem se objevuje po celé období nesouhlas.

Tabulka č.10: Korelace výroku 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“ s hodnotovým rámcem na FHS UK

		2002	2003	2004	2005	2006	Σ
Hodnotový rámec	13a.člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života						0
	13b.život má pro mě smyslu, protože existuje Bůh						0
	13c.v mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu						0
	13d.život má jen ten smysl, jaký mu sami dáme						0
	13e.určujeme si sami náš vlastní osud						0
	Celkem statisticky významných vztahů	0	0	0	0	0	0
	Možné vztahy celkem	5	5	5	5	5	25
	Statisticky významné vztahy v %	0	0	0	0	0	0

V případě hodnotového rámce se žádný statisticky významný vztah neobjevil.

Tabulka č.11: Korelace výroku 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“ s normami na FHS UK

		2002	2003	2004	2005	2006	Σ
Normy	22a.požadovat státní podporu bez nároku na ni	X	X				2
	22b.šidit na daních, když je příležitost			X			1
	22c.nasednout do auta, které patří jinému a z legrace ujet						0
	22d.užívat drogy, např.marihuanu či hašiš						0
	22e.lhát ve vlastním zájmu						0
	22f.jako ženatý/vdaná mít milostný poměr				X	X	2
	22g.přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	X	X				2
	22h.homosexualita						0
	22i.potrat					X	1
	22j.rozvod						0
	22k.euthanasie						0

22l.sebevražda		X				1
22m.vyhazování odpadků na veřejném místě	X					1
22n.řízení auta pod vlivem alkoholu						0
22o.politicky motivovaná vražda		X				1
22p.prostituce				X		1
22q.pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí						0
22r.vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě						0
23s.každodenní užívání alkoholu						0
23t.domácí násilí		X				1
23u.znásilnění		X			X	2
23v.národní či etnická nesnášenlivost	X	X		X	X	4
23w.vítězit nad jinými za každou cenu						0
23x.vynucování respektu ke kulturním odlišnostem Romů						0
Celkem statisticky významných vztahů	4	7	1	3	4	19
Možné vztahy celkem	24	24	24	24	24	120
Statisticky významné vztahy v %	16,7	29,2	4,2	12,5	16,7	15,8

U norem chování je závislostí méně než u hodnotových orientací, celkem devatenáct ze sto dvaceti, což je necelých 16%. Jen jediný výrok koreloval s výrokem 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ čtyřikrát, a to, jak je přijatelná či nepřijatelná „národní či etnická nesnášenlivost“ (23v). Vývoj, který můžeme vyčíst z kontingenční tabulky tenduje k tomu, považovat národní či etnickou nesnášenlivost za naprosto nepřijatelnou a zároveň s výrokem 9k v průběhu let nesouhlasit až spíše souhlasit. Můžeme tedy zpozorovat skutečnost, že studenti, kteří si myslí, že by se cizinci sice měli přizpůsobit stylu země, kde žijí, nejsou přesto uzavření vůči cizincům a národní či etnickou nesnášenlivost neuznávají.

Ostatní korelace se za celé období objevují současně maximálně dvakrát. Tím je výrok 22a „je ospravedlnitelné či neospravedlnitelné požadovat státní podporu, pokud na ni člověk nemá nárok“, dále 22f „jako ženatý či vdaná mít milostný poměr“ (korelace r.2005, 2006), 22g „přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností“ (korelace r.2002, 2003). U všech tří výroků celkově považují jejich konání za nepřijatelné až naprosto nepřijatelné.

Tabulka č.12: Korelace výroku 9k „Cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“ se socializačními a demografickými vlivy na FHS UK

	2002	2003	2004	2005	2006	Σ	
Socializační a demografické charakteristiky	3a.stále pomáhat při práci v domácnosti či hospodářství					0	
	3b.občas pomáhat při domácích pracích					0	
	3c.pomáhal/a jsem, jen když se mi chtělo					0	
	3d.nepomáhal/a jsem skoro vůbec					0	
	4.1.má rodina					0	
	4.2.mí spolužáci					0	
	4.3.mí učitelé					0	
	4.4.mí přátelé					0	
	4.5.četba, umění a kultura		X			1	
	4.6.televize, rozhlas			X		1	
	4.7.politické události					0	
	4.8.má zájmové aktivity					X	1
	4.9.mé lásky						0
	4.10.já sám/a						0
	4.11.něco jiného	X				X	2
	18.během Vašeho dospívání jste většinou bydlela						0
	19.během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili						0
	20.během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlela						0
	21.hlásil/a jste se na tuto fakultu proto, že ji chcete studovat						0
	25.můžete se obrátit na některého z rodičů se svými starostmi či intimními problémy						0
	26.nejvyšší vzdělání Vašeho otce						0
	27.nejvyšší vzdělání Vaší matky						0
	28.na jaké střední škole jste maturoval/a						0
	29a.pokoj pro každého člena domácnosti					X	1
	29b.myčka na nádobí						0
	29c.počítač s internetem						0
	29d.automobil					X	1
	29e.DVD	X					1

29f.vlastníte byt či domek v osobním vlastnictví							0
29g.knihovna s nejméně 500 svazky							0
30.celkový čistý příjem rodiny v posledním měsíci			X	X			2
31.v tomto městě bydlíte							0
33.pohlaví		X					1
Celkem statisticky významných vztahů	2	2	2	1	4		11
Možné vztahy celkem	33	33	33	33	33		165
Statisticky významných vztahů v %	6,1	6,1	6,1	3,0	12,1		6,7

Studenty, kteří určitým způsobem reagovali na výrok 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ pak charakterizují následující socializační a demografické charakteristiky: ohledně socializace na ně měla vliv četba, umění a kultura, televize a rozhlas; zájmová aktivita; a ohledně demografických charakteristik koreloval výrok s otázkou 29a (v roce 2006) „máte doma vlastní pokoj pro každého člena domácnosti“, 29d „máte doma automobil“ a 29e „máte doma DVD“. Dvě korelace jdoucí po sobě v letech 2004 a 2005 se vyskytly s celkovým čistým měsíčním příjmem rodiny v posledním měsíci a u pohlaví.

Studenti, kteří jsou vzdělanější, či měli lepší střední školu, měla na ně vliv četba, umění, kultura a studenti, kteří jsou více spojeni se světem prostřednictvím televize, rozhlasu či internetu jsou otevřenější vůči cizímu a stejně tak ti, kteří patří do středních i vyšších vrstev ohledně měsíčního příjmu.

Věk u studentů nelze dobře interpretovat, protože se liší více méně jen o pár let, v tomto směru by posloužilo lépe spíše mezigenerační srovnání. A i příjem je hodně vyrovnán. Většinu respondentů tvoří studenti ze středních vrstev s průměrným měsíčním příjmem. U studentů chudších či nejbohatších se nevyskytl žádný výrazný nesouhlas s výrokem 9k.

II.3.2 Zjištění statisticky významných vztahů mezi výrokem 91 „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ s ostatními částmi dotazníku v letech 2002-2004 na FHS UK (první ročníky)

Tabulka č.13: Korelace výroku 91 „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ s hodnotovými preferencemi na FHS UK

	Výrok	2002	2003	2004	Σ
Hodnotové preference	1a.práce				0
	1b.rodina				0
	1c.přátelé a známí	X	X		2
	1d.volný čas				0
	1e.politika		X	X	2
	1f.náboženství				0
	Celkem statisticky významných vztahů	1	2	1	4
	Možné vztahy celkem	6	6	6	18
	Statisticky významných vztahů v %	16,7	33,4	16,7	22,3

V rámci hodnotových preferencí vyšly u výroku 91 „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ korelace s 1.c „přátelé a známí“ a to dvakrát (v roce 2002, 2003) a 1.e „politika“ také dvakrát (v roce 2003, 2004). Oproti předešlému výroku nevznikla závislost s prací a volným časem. Z kontingenčních tabulek pak můžeme vyčíst skutečnost, že přátelé a známí jsou velmi důležití pro všechny respondenty, ať už s výrokem 91 „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ souhlasili nebo ne, stejně to platí pro rok 2003. Co se týká preference politiky v životě jednotlivce, stojí spíše na konce žebříčku hodnot. Drtivá většina respondentů považuje ve svém životě politiku za ne příliš důležitou, pár jedinců za důležitou, ale je jich menšina. Jak je vidět, studenti nezavrhují politiku úplně, leckdy se o ní zajímají, ale nestaví ji mezi nejvyšší hodnoty.

Tabulka č.14: Korelace výroku 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ s hodnotovými orientacemi na FHS UK

	2002	2003	2004	Σ	
Hodnotové orientace	9a.kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost		X		1
	9b.to nejdůležitější, co se děti musí naučit je poslušnost				0
	9c.mluvit do něčeho...	X	X	X	3
	9d.není dobré mít tak velkou svobodu jako dnes mají mladí			X	1
	9e.smysl života je v získání vážených pozic	X	X		2
	9f.jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	X	X	X	3
	9g.povolání je tu proto, aby zaručovalo pravidelný příjem		X		2
	9h.život si musíme udělat tak příjemný, jak je to možné				0
	9i.důležité je, aby byl člověk šťastný, jak, to je jeho věc				0
	9j.kždý musí své problémy řešit sám				0
	9l.problémy občanů by měl řešit stát, ne občané			X	1
	9n..těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují		X		1
	9o.rozdíly v příjmech by se měly zmenšit				0
	9p.kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by chudoba		X		1
	9q.to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit				0
	9r.umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině				0
	9s.bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit				0
	9t.se smrtí vše končí				0
	9u.doufám, že po smrti existuje další život				0
	9v.lidé vstanou tělem I duši z mrtvých				0
	9w.život má smysl, protože existuje Bůh				0
	9x.smysl života je pokusit se získat to nejlepší				0
	9y.nevím, proč člověk žije				15
	Celkem statisticky významných vztahů	4	7	4	14
	Možné vztahy celkem	23	23	23	69
	Statisticky významných vztahů v %	17,4	30,4	17,4	20,3

Otázka devátá, tedy hodnotové orientace, má čtrnáct korelací ze šedesáti devíti, což je asi 20%. Je to méně závislostí, než jsem zjistila u předchozího výroku 9k „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ a to i započítáme-li skutečnost, že se výzkum tohoto výroku v roce 2005 a 2006 neprováděl. Významné korelace se vyskytly s 9c „Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice“ (roky 2002, 2003, 2004), také u 9f „Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda“ (roky 2002, 2003, 2004). Z interpretace kontingenčních tabulek nevyplývá, že by se v průběhu let 2002 – 2004 výrazně posunuly názory ohledně těchto výroků. S prvním z nich respondenti spíše nesouhlasí, v dalším roce obdobně. Ti, co souhlasí s tím, že by se cizincům v naší zemi měla zakázat politická činnost, poněkud více souhlasí s tím, že člověk má nárok do něčeho mluvit, až když dosáhne určitých pozic. Ale celkově je těchto odpovědí velmi málo. Převažuje spíše nesouhlas s 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a zároveň nesouhlas s 9c „Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice“. V roce 2004 taktéž. Stejně tak studenti v letech 2002-2004 nesouhlasí až naprosto nesouhlasí s tím, že je jistota a blahobyt důležitější než svoboda.

Korelace opakující se alespoň dvakrát v průběhu tří zkoumaných let nastaly u výroků 9e „Smysl života je v tom, získat vážené pozice“ s čímž studenti celkově nesouhlasí, je tedy vidět, že se kloní spíše ke způsobu života klidného, nechtějí se za „něčím honit“. Jak vidíme, výrok 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ koreloval v rámci hodnotových orientací se stejnými výroky jako předchozí 9k „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“. Jeden se vyskytl navíc – a to 9e „smysl života je v získání vážených pozic“, který by mohl nahrazovat zřejmě předchozí výrok 9x „smysl života je pokusit se získat to nejlepší“.

Tabulka č.15: Korelace výroku 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ s hodnotovým rámcem na FHS UK

		2002	2003	2004	Σ
Hodnotový rámec	13a.člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života		X	X	2
	13b.život má pro mě smyslu, protože existuje Bůh				0
	13c.v mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu				0
	13d.život má jen ten smysl, jaký mu sami dáme				0
	13e.určujeme si sami náš vlastní osud				0

	Celkem statisticky významných vztahů	0	1	1	2
	Možné vztahy celkem	5	5	5	15
	Statisticky významných vztahů v %	0	20,0	20,0	13,4

Výroky hodnotového rámce korelovaly s 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ také, konkrétně 13a „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života“ a to v roce 2003 a 2004. Zde vyšla jednoznačná převaha naprostého nesouhlasu s tímto tvrzením, ať u 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ zvolili souhlas či nesouhlas.

Tabulka č.16: Korelace výroku 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ s normami na FHS UK

		2002	2003	2004	Σ
Normy	22a.požadovat státní podporu bez nároku na ni				0
	22b.šít na daních, když je příležitost				0
	22c.nasednout do auta, které patří jinému a z legrace ujet				0
	22d.užívat drogy, např.marihuanu či hašiš	X		X	2
	22e.lhát ve vlastním zájmu				0
	22f.jako ženatý/vdaná mít milostný poměr				0
	22g.přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností			X	1
	22h.homosexualita	X		X	2
	22i.potrat				0
	22j.rozvod	X			1
	22k.euthanasie				0
	22l.sebevražda				0
	22m.vyhazování odpadků na veřejném místě				0
	22n.řízení auta pod vlivem alkoholu				0
	22o.politicky motivovaná vražda				0
	22p.prostituce				0
	22q.pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí				0
	22r.vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě				0
23s.kazdodenní užívání alkoholu				0	

	23t.domácí násilí			X	1
	23u.znásilnění				0
	23v.národní či etnická nesnášenlivost	X	X	X	3
	23w.vítězit nad jinými za každou cenu				0
	23x.vynucování respektu ke kulturním odlišnostem Romů				0
	Celkem statisticky významných vztahů	4	1	5	10
	Možné vztahy celkem	24	24	24	72
	Statisticky významných vztahů v %	16,7	4,2	20,8	13,4

V normách chování potom dvakrát během tří let koreloval 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ s tvrzeními 22d „je ospravedlnitelné či neospravedlnitelné užívat drogy, např.marihuanu či hašiš“, 22h „je přijatelná či nepřijatelná homosexualita“ a po všechna tři léta koreloval výrok 23v „je přijatelná či nepřijatelná národnostní či etnická nesnášenlivost“. Ohledně užívání lehkých drog jsou lidé poměrně liberální. V roce 2002 považují užívání drog za sice spíše neospravedlnitelné, ale odpovědi jsou velmi vyrovnané a inklinují k přijatelnosti tohoto počínání. Drtivá většina těchto odpovědí se pohybuje v rámci naprostého nesouhlasu s výrokem 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“.

Za naprosto přijatelnou považují všichni respondenti homosexualitu a to beze změny za jednotlivá léta, ale oproti tomu je pro ně nepřijatelná národnostní a etnická nesnášenlivost. Za zmínku či na doplnění zmiňují ještě jednorázové korelace s výroky 22g „je přijatelné či nepřijatelné přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností“, což je celkově považováno za nepřijatelné pak 22j „rozvod“, který je naprosto či spíše přijatelný a naprosto nepřijatelné 23t „domácí násilí“. Všechny tyto odpovědi se pohybují opět v rámci spíše nesouhlasu až naprostého nesouhlasu s výrokem 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ .

Tabulka č.17: Korelace výroku 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ se socializačními a demografickými vlivy na FHS UK

		2002	2003	2004	Σ
demografické charakteristik	3a.stále pomáhat při práci v domácnosti či hospodářství				0
	3b.občas pomáhat při domácích pracích				0
	3c.pomáhal/a jsem, jen když se mi chtělo				0

3d.nepomáhal/a jsem skoro vůbec				0
4.1.má rodina				0
4.2.mí spolužáci				0
4.3.mí učitelé		X		1
4.4.mí přátelé		X		1
4.5.četba, umění a kultura				0
4.6.televize, rozhlas	X			1
4.7.politické události				0
4.8.má zájmové aktivity				0
4.9.mé lásky				0
4.10.já sám/a				0
4.11.něco jiného				0
18.během Vašeho dospívání jste většinou bydlela				0
19.během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili	X			1
20.během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlela				0
21.hlásil/a jste se na tuto fakultu proto, že ji chcete studovat				0
25.můžete se obrátit na některého z rodičů se svými starostmi či intimními problémy				0
26.nejvyšší vzdělání Vašeho otce				0
27.nejvyšší vzdělání Vaší matky				0
28.na jaké střední škole jste maturoval/a		X	X	2
29a.pokoj pro každého člena domácnosti			X	1
29b.myčka na nádobí				0
29c.počítač s internetem				0
29d.automobil				0
29e.DVD				0
29f.vlastníte byt či domek v osobním vlastnictví				0
29g.knihovna s nejméně 500 svazky				0
30.celkový čistý příjem rodiny v posledním měsíci	X		X	2
31.v tomto městě bydlíte				0
33.pohlaví		X		1

	Celkem statisticky významných vztahů	3	4	3	10
	Možné vztahy celkem	33	33	33	159
	Statisticky významných vztahů v %	9,1	12,1	9,1	6,3

V rámci socializačních vlivů koreloval vliv na životní názory 4.3 „mí učitelé“; 4.4 „mí přátelé“ a 4.6 „televize, rozhlas“. Dále otázka 19. „během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili...“, 28 „maturita na střední škole“ (korelace dokonce dvakrát v letech 2003, 2004) a celkový čistý příjem v domácnosti za poslední měsíc. Přátelé měli v dosavadním životě respondentů nepominutelný i velký význam bez ohledu na to, jak reagovali na 91 „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“, učitelům přisuzují také nepominutelný význam, ale i malý význam, evidentně ne takový, jako přátelům. Televize měla vždy malý význam, ale kultura, četba i umění, popř. internet zase větší význam. Můžeme shrnout, že informovanější lidé a lidé spojení se světem či s větší interakcí s ostatními lidmi neměli xenofobní postoje. Stejně tak i vzdělání a rodina, studenti dle korelace mezi 91 „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a ot.28 „Na jaké střetí škole jste maturovala“, maturovali převážně na čtyřletých, popř. osmiletých gymnáziích a pochází z celé rodiny, popř. rozvedené.

II.3.3 Zjištění statisticky významných vztahů mezi výrokem 9m „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ s ostatními částmi dotazníku v letech 2002-2006 na FHS UK (první ročníky)

Tabulka č.18: Korelace výroku 9m „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ s hodnotovými preferencemi na FHS UK

Hodnotové preference	Výrok	2002	2003	2004	2005	2006	Σ
	1a.práce						0
	1b.rodina						0
	1c.přátelé a známí			X		X	2
	1d.volný čas						0
	1e.politika			X		X	2
	1f.náboženství						0
	Celekm statisticky významných vztahů	0	0	2	0	2	4
	Možné vztahy celkem	6	6	6	6	6	30
	Statisticky významných vztahů v %	0	0	33,4	0	33,4	13,4

Stejně jako u výroku 9l „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“, který koreloval v rámci hodnotových preferencí s „přátelé a známí“ a „politika“, i výrok 9m „cizinci by si měli svého partnera vybírat mezil lidmi ze své země“ koreloval s těmito hodnotami a to v roce 2004 a 2006 pro „přátelé a známé“ i pro „politiku“. Přátelé i známí jsou pro respondenty velmi důležití bez ohledu na to, jaký mají názor na partnerství mezi lidmi z různých zemí, politika patří mezi ne příliš důležité aspekty osobního života. V roce 2006 se objevuje, že politika je důležitá pro studenty, kteří spíše souhlasili s výrokem 9m „cizinci by si měli svého partnera vybírat mezil lidmi ze své země“, i když je jich celkově vzato naprosté minimum, a není příliš důležitá u studentů, kteří s tímto výrokem naprosto nesouhlasili.

Tabulka č.19: Korelace výroku 9m „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ s hodnotovými orientacemi na FHS UK

		2002	2003	2004	2005	2006	Σ
Hodnotové orientace	9a.kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost		X	X	X		3
	9b.to nejdůležitější, co se děti musí naučit je poslušnost		X				1
	9c.mluvit do něčeho...					x	1
	9d.není dobré mít tak velkou svobodu jako dnes mají mladí	X		X		X	3
	9e.smysl života je v získání vážených pozic	X					1
	9f.jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	X	X	X	X	X	5
	9g.povolání je tu proto, aby zaručovalo pravidelný příjem		X				1
	9h.život si musíme udělat tak příjemný, jak je to možné						0
	9i.důležité je, aby byl člověk šťastný, jak, to je jeho věc					X	1
	9j.každý musí své problémy řešit sám		X				1
	9l.problémy občanů by měl řešit stát, ne občané	-----	-----	-----			0
	9n.těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují			X		X	2
	9o.rozdíly v příjmech by se měly zmenšit					X	1
	9p.kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by chudoba			X		X	2
	9q.to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit						0
	9r.umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině						0
	9s.bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit						0
	9t.se smrtí vše končí		X				1
	9u.doufám, že po smrti existuje další život						0
	9v.lidé vstanou tělem i duší z mrtvých			X		X	2
	9w.život má smysl, protože existuje Bůh	X					1
	9x.smysl života je pokusit se získat to nejlepší						0
	9y.nevím, proč člověk žije		X				1
	Celkem statisticky významných vztahů	4	7	6	2	8	27
	Možné vztahy celkem	22	22	22	23	23	112
	Statisticky významných vztahů v %	18,2	31,8	27,3	8,7	34,8	24

Korelací 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ s hodnotovými orientacemi vyšlo celkem dvacet sedm z možných sto dvanácti, což je 24%. Oproti korelacím s výrokiem 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ se ale neobjevily žádné závislosti, které by se opakovaly více než třikrát. Třikrát koreloval 9m „cizinci by si měli svého partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ s výroky 9a „Kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost“ a to v letech 2003, 2004, 2005 a 9d „není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají“ a to v letech 2002, 2004, 2006. V roce 2003 lidé s výrokiem 9a spíše nesouhlasili, či nevěděli. Kdo s tím, že by si cizinci měli vybírat životního partnera ve své zemi, naprosto nesouhlasil, tak i naprosto nesouhlasil s výrokiem 9a „Kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost“. Rok 2005 neukázal žádnou změnu.

Dvakrát korelovaly výroky 9n „Těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují“ (v letech 2004 a 2006), 9p „Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině“ (v letech 2004 a 2006) a 9v „Lidé vstanou tělem i duší z mrtvých“ (v letech 2004, 2006). Korelace nastaly s výroky tématicky sourodými (jeden se týká autoritářství a rovnostářství – 9a „Kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost“ s čímž souvisí i 9d „není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají“ jakási přísnost, 9n „Těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují“ je rovnostářský výrok, 9p „Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině“ je výrok pro rodinný, ale souvisí i s rovnostářstvím a poslední 9v „Lidé vstanou tělem i duší z mrtvých“ je religiózní). Vývoj z kontingenčních tabulek naznačuje, že respondenti celkově s výroky rovnostářskými 9n „Těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují“, 9p „Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině“, popř. 9a „Kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost“ spíše nesouhlasí či naprosto nesouhlasí. Rodinu sice uznávají mezi svými nejvyššími hodnotami, ale nejsou toho názoru, že by byla zdrojem toho, kde by se dalo naučit štědrosti či rovnostářství. Mezi takové zdroje pravděpodobně patří spíše přátelé, vrstevníci, školy, společnost obecně. Stejně tak nesouhlasí s přerozdělováním či obohacováním chudých na úkor bohatých.

Tabulka č.20: Korelace výroku 9m „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ s hodnotovým rámcem na FHS UK

		2002	2003	2004	2005	2006	Σ
Hodnotový rámec	13a.člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života			X			1
	13b.život má pro mě smyslu, protože existuje Bůh			X			1
	13c.v mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu		X				1
	13d.život má jen ten smysl, jaký mu						0

sami dáme							
13e.určujeme si sami náš vlastní osud							0
Celkem statisticky významných vztahů	0	1	2	0	0		3
Možné vztahy celkem	5	5	5	5	5		25
Statisticky významných vztahů v %	0	20,0	40,0	0	0		12

V hodnotovém rámci korelovaly celkem tři výroky z možných dvaceti pěti, což je 12%.

V roce 2004 dva výroky 13a „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života“, s čímž většina respondentů nesouhlasí a 13b „Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh“, je vidět, že studenti nejsou zcela ateisté v tom směru, že většina z nich v „něco“ věří. Určitě ale nevidí smysl života v existenci Boha, ale spíše ve spokojeném životě, svobodě, dobré práci, rodině. V roce 2003 pak koreloval jen výrok 13c „V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu“, s čímž také většina studentů nesouhlasí.

Tabulka č.21: Korelace výroku 9m „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ s normami na FHS UK

		2002	2003	2004	2005	2006	Σ
Normy	22a.požadovat státní podporu bez nároku na ni	X					1
	22b.šít na daních, když je příležitost						0
	22c.nasednout do auta, které patří jinému a z legrace ujet						0
	22d.užívat drogy, např.marihuanu či hašiš						0
	22e.lhát ve vlastním zájmu	X					1
	22f.jako ženatý/vdaná mít milostný poměr						0
	22g.přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	X		X	X	X	4
	22h.homosexualita	X	X	X	X	X	5
	22i.potrat	X					1
	22j.rozvod	X	X	X	X	X	5
	22k.euthanasie						0
	22l.sebevražda						0
	22m.vyhazování odpadků na veřejném místě	X					1
	22n.řízení auta pod vlivem alkoholu	X		X			2
22o.politicky motivovaná vražda			X			1	

22p.prostituce	X						1
22q.pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí							0
22r.vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě							0
23s.koždodenní užívání alkoholu							0
23t.domácí násilí				X			1
23u.znásilnění							0
23v.národní či etnická nesnášenlivost	X	X		X	X		4
23w.vítězit nad jinými za každou cenu							0
23x.vynucování respektu ke kulturním odlišnostem Romů	X						1
Celkem statisticky významných vztahů	11	3	5	5	4		28
Možné vztahy celkem	24	24	24	24	24		120
Statisticky významných vztahů v %	45,8	12,5	20,8	20,8	16,7		23,4

Z hlediska norem se vyskytlo dvacet osm korelací ze sto dvaceti (tedy 23%). U výroku 22h „přijatelná či nepřijatelná homosexualita“ (v každém roce 2002, 2003, 2004, 2005, 2006), která je opět naprosto přijatelná po všechny roky, dále zda je „přijatelný či nepřijatelný rozvod“ 22j (také v každém roce 2002, 2003, 2004, 2005, 2006), jehož odpovědi jsou více rozložené než u např. homosexuality, ale celkově převažuje jeho přijatelnost a v roce 2006 naprosta přijatelnost. To znamená, že přijatelnost rozvodu v průběhu let stoupá. Dále 22g „je přijatelné či nepřijatelné přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností“ (korelace se opakovaly čtyřikrát a to v letech 2002, 2004, 2005, 2006), což je pro studenty spíše až naprosto nepřijatelné a 23v „je přijatelná či nepřijatelná národnostní či etnická nesnášenlivost“ (opět čtyřikrát v letech 2002, 2003, 2005, 2006) a ta je taktéž naprosto nepřijatelná. Za zmínku stojí skutečnost, že nejvíce korelací v rámci norem se objevilo v roce 2002, korelovalo celkem 11 z 24 výroků. Výše uvedené korelace s normami, přijímali či nepřijímali studenti, kteří nesouhlasili s tím, že by si cizinci měli vybírat partnera ze své země (9m).

Tabulka č.22: Korelace výroku 9m „Cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ se socializačními a demografickými vlivy na FHS UK

	2002	2003	2004	2005	2006	Σ	
Socializační a demografické charakteristiky	3a.stále pomáhat při práci v domácnosti či hospodářství					0	
	3b.občas pomáhat při domácích pracích					0	
	3c.pomáhal/a jsem, jen když se mi chtělo					0	
	3d.nepomáhal/a jsem skoro vůbec					0	
	4.1.má rodina				X		1
	4.2.mí spolužáci						0
	4.3.mí učitelé		X				1
	4.4.mí přátelé		X				1
	4.5.četba, umění a kultura		X				1
	4.6.televize, rozhlas			X			1
	4.7.politické události						0
	4.8.má zájmové aktivita						0
	4.9.mé lásky	X	X				2
	4.10.já sám/a					X	1
	4.11.něco jiného						0
	18.během Vašeho dospívání jste většinou bydlela		X				1
	19.během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili				X		1
	20.během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlela				X		1
	21.hlásil/a jste se na tuto fakultu proto, že ji chcete studovat						0
	25.můžete se obrátit na některého z rodičů se svými starostmi či intimními problémy					X	1
	226.nejvyšší vzdělání Vašeho otce			X			1
	27.nejvyšší vzdělání Vaší matky						0
	28.na jaké střední škole jste maturoval/a			X	X		2
	29a.pokoj pro každého člena do 1mácnosti						0
	29b.myčka na nádobí						0
	29c.počítač s internetem					X	1
	29d.automobil						0
	29e.DVD					x	1

29f.vlastníte byt či domek v osobním vlastnictví						0
29g.knihovna s nejméně 500 svazky	X		X	X		3
30.celkový čistý příjem rodiny v posledním měsíci	X					1
31.v tomto městě bydlíte						0
33.pohlaví		X				1
Celkem statisticky významných vztahů	3	6	4	5	4	22
Možné vztahy celkem	33	33	33	33	33	165
Statisticky významných vztahů v %	9,1	18,2	12,1	15,2	12,1	13,4

Socializační vlivy, které ovlivnily vývoj hodnot dnešních studentů FHS: rodina (v roce 2005) má nepominutelný význam; učitelé mají také nepominutelný význam, ale méně než přátelé; přátelé jsou velmi důležití; četba, umění a kultura ovlivňuje hodně mladé respondenty (všechny tři v roce 2003 a četba, umění a kultura navíc i 2004); mé lásky poněkud méně (2002, 2003); připojil se i vliv sebe sama (2006).

Z demografických charakteristik má vliv bydlení (2003), rodina (2005), vzdělání rodičů (2004), maturita na střední škole (2003, 2004), spojení se světem – internet (2006), vybavení domácnosti – DVD (2006), knihovna s min.500 svazky (korelovala dokonce třikrát v letech 2002, 2004, 2005) a opět příjem (2002).

II.4 Srovnání výsledků frekvenční analýzy hodnotových orientací prvních ročníků FHS UK za rok 2002-2006 s prvními ročníky strojní, pedagogické a hospodářské fakulty za roky 2003 a 2005

II.4.1 Strojní fakulta (viz.příloha str.67,68)

V roce 2003 na strojní fakultě s výrokem 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ většina studentů spíše souhlasila (29,2%), přičemž naprosto souhlasilo 28,5%, ale v roce 2005 už s ním naprosto souhlasilo 31,8% a zároveň se zvýšilo o procento spíše souhlasících na 30,5%.

S výrokem 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“, který v roce 2005 chybí, pak většina naprosto nesouhlasí (28,1%) či spíše nesouhlasí (26,5%).

U výroku 9m „cizinci by si měli vybírat svého životního partnera mezi lidmi ze své země“ vede také naprostý nesouhlas a to 67,2%, nicméně v roce 2005 tento nesouhlas klesá na 55,5%.

II.4.2 Pedagogická fakulta (viz. Příloha str.67,69)

Zde se situace oproti strojní fakultě liší. Celkově je pedagogická fakulta zaměřená méně xenofobně. S výrokem 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ většina ani nesouhlasí ani souhlasí (30,3%) či spíše souhlasí (27,0%). V roce 2005 se pak nejistota přesouvá na spíše souhlas (34,9%).

S výrokem 9l stále mnoho respondentů nesouhlasí, až 34,4% a u 9m platí také naprostý nesouhlas, a to o 3% větší než u strojní fakulty (70,2%), který v roce 2005 klesá na 68,6%.

II.4.3 Hospodářská fakulta (viz příloha str.67,70)

Zde, podobně jako na strojní fakultě, většina respondentů s výrokem 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ spíše souhlasí (30,3%), přičemž skoro stejný počet 30,2% spíše souhlasí i v roce 2005. Posun nastal spíše v tom, že se zvýšil počet respondentů, kteří s 9k naprosto souhlasí z 18,8% na 24,2% a zvýšil se tudíž souhlas s tímto výrokem.

Výrok 9l zůstává stejně jako u předchozích fakult podobný. 39,7% respondentů s ním nesouhlasí. Naopak na této fakultě můžeme shledat největší procento nesouhlasu s výrokem 9m (až 76,0%), které se v roce 2005 snížilo na 67,3%.

II.4.4 Srovnání s FHS

Celkově lze říci, že u strojní, pedagogické i hospodářské fakulty narůstá souhlas s výrokem 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ oproti roku 2003 a stejně tak narůstá souhlas s výrokem 9m „cizinci by si měli vybírat svého životního partnera

mezi lidmi ze své země“. To značí posilování xenofobní tendence na strojní, pedagogické i hospodářské fakultě, což se shoduje s tendencí i na fakultě humanitních studií. Největší posílení xenofobní tendence najdeme zvláště na strojní fakultě u výroku 9m „cizinci by si měli vybírat svého životního partnera mezi lidmi ze své země“, z průměru 4,49 na 4,24, tedy až o 0,25 a pak hned na hospodářské fakultě u výroku 9m z průměru 4,64 k 4,48, tedy o 0,16. Další výrazné posílení nalezneme na pedagogické fakultě u výroku 9k z průměru 2,77 na 2,60, tedy o 0,17. Celkově lze shrnout, že nejvíce posílila v xenofobii strojní fakulta, dále hospodářská a poté pedagogická fakulta. Největší posun směrem k souhlasu zaznamenal napříč všemi fakultami výrok 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“.

Při porovnání s FHS UK vidíme zajímavý výsledek. Výrok 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“ byl na fakultě humanitních studií hodnocen ze všech fakult nejvíce odmítavě v roce 2003 i 2005 (průměry 3,03 a 2,72), přestože se časem jeho průměr snížil – vyšší průměr značí větší nesouhlas. Výrok 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ taktéž (v roce 2003 průměr na FHS 4,33 přičemž v tomtéž roce byly ostatní průměry 3,56; 3,88 a 3,99). A výrok 9m „cizinci by si měli vybírat svého životního partnera mezi lidmi ze své země“ měl také nejvyšší průměry v obou letech. To naznačuje, že na FHS UK se najdou studenti tolerantnější a otevřenější vůči cizincům než studenti ostatních fakult.

III. Část třetí

Závěr

Hypotézou a cílem této práce, které jsem nastínila v úvodu, bylo zjištění míry xenofobie studentů fakulty humanitních studií v longitudinálně prováděném výzkumu z let 2002-2006. Chtěla jsem se dopátrat toho, zda xenofobie v průběhu posledních pěti let u studentů klesá či stoupá, popř. jak výrazně. Chtěla jsem také pomocí analýzy v programu SPSS zjistit, nakolik se hodnotové orientace studentů, jejich morální hodnoty a normy chování, shodují s indikacemi otevřené společnosti a poté zaznamenat, zda se tyto sdílené hodnoty mění.

Předpokládala jsem, že pokud se bude během zkoumaného časového úseku xenofobie snižovat, budou se posouvat hodnotové orientace směrem k otevřené společnosti či podle Ingleharta, jehož teorie mi byla inspirací, směrem k postmateriálním hodnotám. Stejně tak jsem předpokládala, že bude-li se xenofobie zvyšovat, hodnoty by měly zůstat stejné, nebo se posunovat směrem k uzavřené společnosti (podle Ingleharta k materialistickým hodnotám).

Jako koncept své práce jsem si vybrala definici otevřené a uzavřené morálky od Henriho Bergsona, který tuto dichotomii použil poprvé. Pro lepší přehled jsem se opírala o předchozí výzkumy zabývající se xenofobií či nacionalismem, které se uskutečnily v rámci české populace. U těchto výzkumů se totiž potvrdila uzavřenost české společnosti vůči cizincům (která se ale časem zvolňovala) a silý vztah k vlastnímu národu. Nicméně podle výzkumu Burjanka (2001) jde o vlastnost, kterou se vyznačují zejména postkomunistické země, tudíž jsem předpokládala, že postupem času (zvláště pak po vstupu do EU a u mladé populace) se situace u nás, jako v zemi již zanedlouho dvacet let demokratické, obrátí směrem k otevřenosti.

Podle výsledků prvního třídění jsem zjistila skutečnost, že xenofobní tendence v průběhu pěti let na FHS UK mírně stoupají a to u všech tří výše zmíněných výroků zaměřených na cizince. Nejmarkantněji se zvýšily xenofobní tendence u výroku „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí“ (9k) a nejméně se zvýšily u výroku „cizinci by si měli svého partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ (9m). Stejně tendence se objevily i u ostatních fakult přesto, že máme k dispozici data jen z let 2003 a 2005.

Přesto, že jsem provedla v SPSS výzkum každého z těchto tří výroků zvláště, korelace vyšly u všech tří téměř stejné. Ohledně preferencí se u studentů vyskytuje nejvíce rodina, přátelé a na třetím místě politika či práce a to bez ohledu na to, jak se staví k cizincům.

Důležité jsou výsledky z hodnotových orientací. Přestože xenofobie stoupá, stále jsou na prvních místech hodnoty svobody, kterou lidé upřednostňují před pohodlím a jistotou, hodnoty aktivního podílení se na svém životě, možnosti spolurozhodovat. Velký význam má

rodina, nicméně takové náboženství už moc ne. U některých studentů se objevuje mírná tendence k autoritářství a to zvláště, souhlasí-li naprosto s výrokem 9k „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“. Důležité je, že se v průběhu pěti zkoumaných let posunula na první místo hodnota šťastného a spokojeného života, hodnota užívání si života (s čímž je samozřejmě svoboda spojená).

Zajímavou skutečností je i to, že ačkoli se míra xenofobie zvyšuje, považují studenti za naprosto nepřijatelnou národnost a etnickou nesnášenlivost. Naopak ji razantně odmítají, přičemž jsou velmi tolerantí vůči homosexualitě a během posledních let se zvýšila tolerance k rozvodu. Poměrně benevolentní jsou studenti i k užívání lehkých drog, i když to stále považují za něco, co není přijatelné.

Ačkoli se tedy míra xenofobie mírně zvyšuje, hodnoty zůstávají stejné a kloní se k Begsonově teorii otevřené morálky, k tvořivosti, svobodě, účasti neboli k Inglehartovým postmateriálním hodnotám. Dokonce se upevňují a do popředí se dostává hodnota spokojeného života a užívání si - hédonismu.

Ze socializačních a demografických charakteristik jsem zjistila, že studenti, kteří jsou liberálnější a vzdělanější, mají větší přístup k informacím a více spojení se světem jsou otevřenější vůči cizincům a sdílejí výše zmíněné hodnoty. Bylo by velmi zajímavé porovnat tento přístup s lidmi z méně vzdělaných vrstev, kteří jsou stejně staří. Zde by pak lépe vynikla důležitost vzdělání a informovanosti pro zachovávání hodnot otevřené liberální společnosti. Pro mě bylo zajímavým zjištěním interpretace korelací mezi výroky s cizinci a příjmem domácnosti. Zjistila jsem, že nejliberálnější nejsou lidé z nejbohatších vrstev, ale nejvíce liberálních a otevřených respondentů se vyskytlo mezi lidmi s měsíčním příjmem cca od 15 do 30 tisíc. Pak se počet výrazně snižoval, nicméně to neznamená, že by nejbohatší a nejchudší vrstvy byly více xenofobní. Celkově je těchto lidí méně. Plat mezi 15-30 000 patří k platům, které vysokoškolsky vzdělaní lidé mívají častěji a logicky se tedy v tomto rozmezí vyskytuje nejvíce odpovědí. Lidí, kteří bez ohledu na plat souhlasili s výroky o cizincích bylo minimum a jejich plat se dosti různil.

Lidé na vysokých školách jsou nejen vzdělanější, ale i bohatší. Myslím si, že tito lidé pak nemají důvod nepřijímat cizince ze strachu před tím, že by jim např. sebrali zaměstnání.

Má hypotéza toho, že se vzrůstající xenofobií se budou zvyšovat hodnoty uzavřené společnosti se v tomto směru nepotvrdila. Pro mě bylo překvapením zjištění, že se míra xenofobie zvyšuje, ale paradoxně se zpevňují indikace otevřené společnosti (svoboda, odpovědnost, aktivní účast, nezávislost, tvořivost, tolerance). Tolerance k ostatním skupinám či k odlišnému chování se naopak velmi zvyšuje.

Skutečnost, že se míra xenofobie zvyšuje a zvláště vysoká míra souhlasu s výrokem 9k „cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde žijí“, který je orientován nacionalisticky, by mohla být varující. Nicméně protichůdnost této xenofobie se vzrůstajícími tendencemi k otevřené společnosti či k tzv. postmateriálním hodnotám naznačuje, že příčiny odpovědí na jednotlivé výroky budou jinde, než v uznávání hodnot uzavřené morálky.

Literatura

Publikace

- Burjanek, A.: Xenofobie po česku – jak si stojíme mezi Evropany? In České hodnoty 1991-1999, FSV MU, Brno 2001.
- Bergson, H.: Dvojí premen mravnosti a náboženství, vyd. Jan Laichter, Praha 1936, str.1-95.
- Disman, J.: Jak se vyrábí sociologická znalost, Karolinum, Praha 2002.
- Giddens, A.: Unikající svět. Slon, Praha 2000.
- Giddens, A.: Sociologie. Argo, Praha 1999.
- Horáková, I.: Jsou to hédonisté (Bakalářská práce), Praha, Fakulta humanitních studií UK, str.
- Kymlicka, W.: Multicultural citizenship
- Kuhn, T.: Struktura vědeckých revolucí. OIKOMENH, Praha 1997.
- Možný, I.: Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života, Portál, Praha, 2002.
- Olchavová D.: Predestinace povolání (Bakalářská práce), Praha, Fakulta humanitních studií UK
- Prudký, L.: Hodnoty a normy v české společnosti – stav a vývoj v posledních letech, Kabinet pro výchovu k demokratickému občanství při FHS UK, Praha 2004.
- Prudký, L.: Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a k cizincům v České republice, Kabinet pro výchovu k demokratickému občanství při FHS UK, Praha 2004.
- Prudký, L.: Formování národní kultury, národní identity a národních zájmů v kontextu lidských hodnot, in Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku, Centrum pro sociální a ekonomické strategie FSV UK, Praha 2002, str.233-266.
- Prudký, L.: Koncept otevřené společnosti, in Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku, Centrum pro sociální a ekonomické strategie FSV UK, Praha 2002, str.31-33.
- Prudký, L.: Charakter druhé modernizační transformace, in Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku, Centrum pro sociální a ekonomické strategie FSV UK, Praha 2002, str.23.
- Rabušic, L.: Úvodem, in České hodnoty 1991-1999, FSV MU, Brno 2001

- Řeháková, B.: Změny hodnot v České republice a Inglehartova hodnotová typologie, in České hodnoty 1991-1999, FSV MU, Brno 2001.
- Sartori, G.: Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti. Dokořán, Praha 2005.

Slovníky:

Kolektiv autorů: Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, Nakladatelský dům OP, Praha 1996.

Rejman, L.: Slovník cizích slov, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1966.

Internet:

Bartoš, F.: Ronal Inglehart – postmateriální hodnoty a eroze institucionální autority, Sociologický ústav AV ČR, www.socioweb.cz

Horáková, N.: Co je pro nás důležité?; Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), bulletin Naše společnost 2005/2, www.cvvm.cas.cz

Červenka, J.: Hodnotové orientace v naší společnosti, Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), bulletin Naše společnost 2005/2, viz výše uvedená adresa

Internetová encyklopedie <http://cs.wikipedia.org/wiki/Xenofobie>
www.epolis.cz

Příloha

I.Míra souhlasu a nesouhlasu (v %) s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ z let 2002-2006 na FHS UK dosažené frekvenční analýzou

Tabulka č.1 (v %) za rok 2002

	Naprostou souhlasím	2	Ani ani	4	Naprostou nesouhlasím	chybí	nevím
9k	3,2	23,7	27,3	32,7	8,6	-	4,3
9l	2,2	3,6	8,6	30,2	52,9	-	2,5
9m	0,7		4,0	11,2	83,1	-	1,1

Tabulka č.2 (v %) za rok 2003

	Naprostou souhlasím	2	Ani ani	4	Naprostou nesouhlasím	chybí	nevím
9k	7,4	25,1	31,6	23,8	9,6	0,3	2,2
9l	1,5	4,0	8,7	29,1	53,9	-	2,8
9m	-	1,2	2,8	9,9	83,6	0,6	1,9

Tabulka č.3 (v %) za rok 2004

	Naprostou souhlasím	2	Ani ani	4	Naprostou nesouhlasím	Není odpověď	nevím
9k	11,8	24,3	29,3	22,2	9,5	0,3	2,7
9l	2,7	5,3	10,9	21,9	54,4	-	4,7
9m	0,9	1,2	2,1	10,7	83,7	0,6	0,9

Tabulka č.4 (v %) za rok 2005

	Naprostou souhlasím	Spíše souhlasím	Ani tak ani tak	Spíše nesouhlasím	Naprostou Nesouhlasím	Nevím
9k	14,1	30,5	27,2	19,5	6,4	2,1
9m	1,0	2,3	6,9	19,5	68,5	1,8

Tabulka č.5 (v %) za rok 2006

	Naprostou souhlasím	Spíše souhlasím	Ani tak ani tak	Spíše nesouhlasím	Naprostou Nesouhlasím	Nevím
9k	18,0	32,3	27,9	14,1	5,7	1,8
9m	0,8	3,4	6,0	19,5	67,7	2,3

II.Míra souhlasu a nesouhlasu (v %) s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“ z let 2003 a 2005 prvních ročníků strojní, pedagogické a hospodářské fakulty dosažené frekvenční analýzou

Tabulka č.1: Strojní fakulta, rok 2003 (v %)

	Naprosto souhlasím	2	Ani ani	4	Naprosto nesouhlasím	chybí	nevím
9k	28,5	29,4	19,3	10,1	7,4	2,7	2,5
9l	9,0	14,2	12,6	26,5	28,1	2,5	7,2
9m	2,5	2,9	7,9	12,8	67,2	1,8	4,9

Tabulka č.2: Strojní fakulta, rok 2005 (v %)

	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Ani tak ani tak	Spíše nesouhlasím	Naprosto Nesouhlasím	Nevím
9k	31,8	30,5	23,1	8,4	5,5	0,6
9m	5,5	3,9	8,4	22,4	55,5	4,2

Tabulka č.3: Pedagogická fakulta, rok 2003 (v %)

	Naprosto souhlasím	2	Ani ani	4	Naprosto nesouhlasím	chybí	nevím
9k	13,6	27,0	30,3	18,0	6,9	1,0	3,1
9l	3,9	10,0	14,1	29,6	34,4	0,5	7,5
9m	1,0	3,9	5,4	15,7	70,2	1,3	2,6

Tabulka č.4: Pedagogická fakulta, rok 2005 (v %)

	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Ani tak ani tak	Spíše nesouhlasím	Naprosto Nesouhlasím	Nevím
9k	20,1	34,9	21,3	14,2	6,1	3,0
9m	2,2	2,8	7,7	15,6	68,6	2,6

Tabulka č.5: Hospodářská fakulta, rok 2003 (v %)

	Naprosto souhlasím	2	Ani ani	4	Naprosto nesouhlasím	chybí	nevím
9k	18,8	30,3	24,7	18,5	5,2	0,7	1,7
9l	3,8	9,1	11,1	28,6	39,7	1,0	6,6
9m	1,0	3,5	3,5	12,9	76,0	0,7	2,4

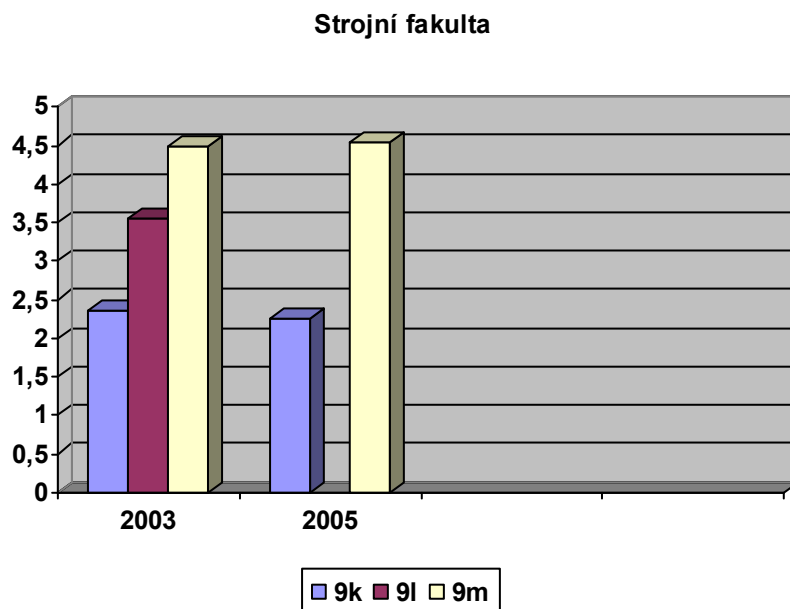
Tabulka č.6: Hospodářská fakulta, rok 2005 (v %)

	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Ani tak ani tak	Spíše nesouhlasím	Naprosto Nesouhlasím	Nevím
9k	24,2	30,2	25,9	12,3	5,8	1,3
9m	1,8	3,8	7,8	15,9	67,3	3,3

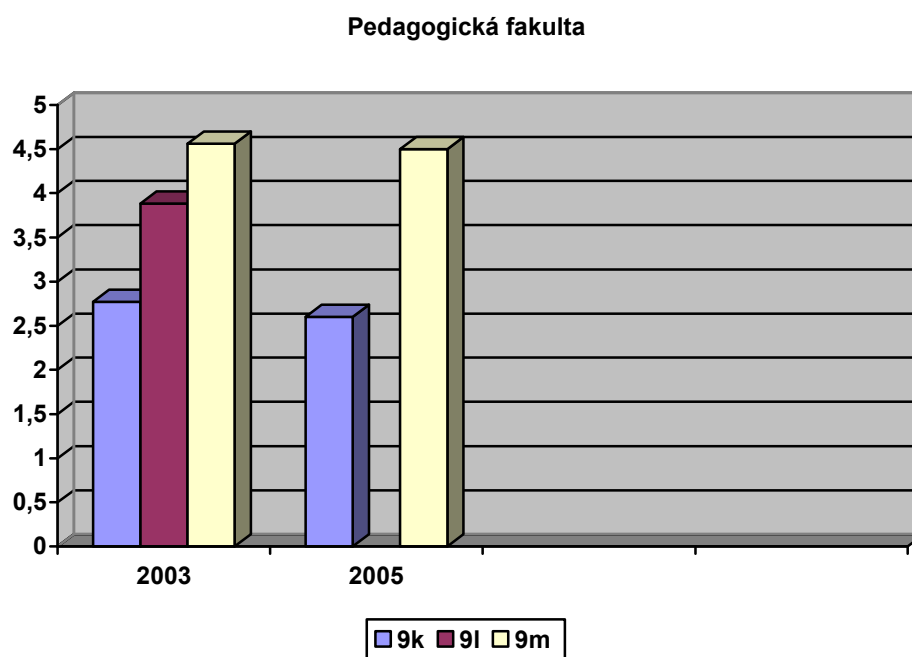
III. Průměry souhlasu a nesouhlasu strojní, pedagogické a hospodářské fakulty za léta 2003 a 2005 s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“

Fakulta	Strojní fakulta		Pedagogická fakulta		Hospodářská fakulta	
Rok	2003	2005	2003	2005	2003	2005
9k	2,35	2,25	2,77	2,60	2,60	2,45
9l	3,56	-----	3,88	-----	3,99	-----
9m	4,49	4,24	4,56	4,50	4,64	4,48

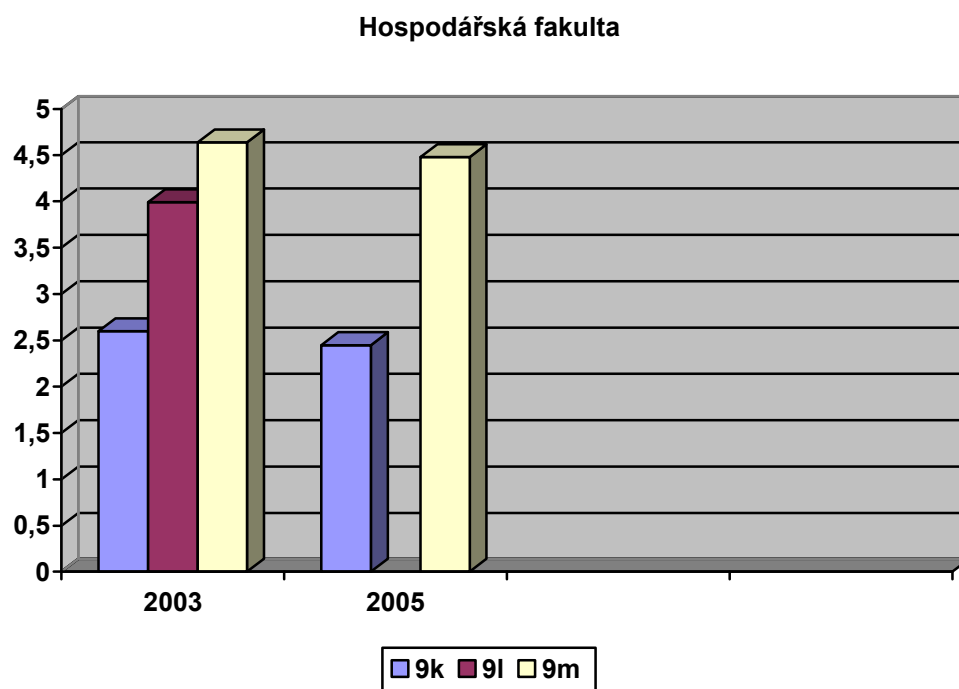
Graf č.1: Zobrazení míry souhlasu a nesouhlasu strojní fakulty za léta 2003 a 2005 s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“

Graf č.2: Zobrazení míry souhlasu a nesouhlasu pedagogické fakulty za léta 2003 a 2005 s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“

Graf č.1: Zobrazení míry souhlasu a nesouhlasu hospodářské fakulty za léta 2003 a 2005 s výroky 9k „cizinci by se měli lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde nyní žijí“, 9l „cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost“ a 9m „cizinci by si měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země“

IV.1.Korelační analýza statisticky významných vztahů mezi výrokem 9k “cizinci by se měli trochu lépe přizpůsobit stylu přílušné země, kde žijí” a ostatními částmi dotazníku z let 2003 a 2005 na strojní, pedagogické a hospodářské fakultě.

		Strojní fakulta		Pedagogická fakulta		Hospodářská fakulta		
Hodnotové preference	Výrok	2003	2005	2003	2005	2003	2005	Σ
	1a.práce			X				
	1b.rodina			X				
	1c.přátelé a známí		X					
	1d.volný čas							
	1e.politika					X		
	1f.náboženství						X	
Hodnotové orientace	9a.kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost	X			X			
	9b.to nejdůležitější, co se děti musí naučit je poslušnost	X			X	X		
	9c.mluvit do něčeho...	X	X	X	X			
	9d.není dobré mít tak velkou svobodu jako dnes mají mladí	X						
	9e.smysl života je v získání vážených pozic			X	X			
	9f.jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	X		X	X			
	9g.povolání je tu proto, aby zaručovalo pravidelný příjem	X		X			X	
	9h.život si musíme udělat tak příjemný, jak je to možné	X	X	X	X			
	9i.důležité je, aby byl člověk šťastný, jak, to je jeho věc	X						
	9j.kždý musí své problémy řešit sám	X		X	X			
	9l.problémy občanů by měl řešit stát, ne občané		X		X		X	
	9n.těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují	X	X				X	
	9o.rozdíly v příjmech by se měly zmenšit	X		X		X		
	9p.kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by chudoba	X	X					
	9q.to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit	X	X	X		X		
	9r.umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině					X		
	9s.bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit							
	9t.se smrtí vše končí	X						
	9u.doufám, že po smrti existuje další život						X	
9v.lidé vstanou tělem i duší				X		X		

	z mrtvých							
	9w.život má smysl, protože existuje Bůh							
	9x.smysl života je pokusit se získat to nejlepší	X		X	X	X	X	
	9y.nevím, proč člověk žije				X		X	
Hodnotový rámec	13a.člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života	X						
	13b.život má pro mě smyslu, protože existuje Bůh							
	13c.v mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu	X						
	13d.život má jen ten smysl, jaký mu sami dáme							
	13e.určujeme si sami náš vlastní osud	X						
Normy	22a.požadovat státní podporu bez nároku na ni							
	22b.šidit na daních, když je příležitost							
	22c.nasednout do auta, které patří jinému a z legrace ujet	X						
	22d.užívat drogy, např.marihuanu či hašiš							
	22e.lhát ve vlastním zájmu							
	22f.jako ženatý/vdaná mít milostný poměr			X				
	22g.přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	X			X			
	22h.homosexualita	X	X					
	22i.potrat		X				X	
	22j.rozvod							
	22k.euthanasie					X	X	
	22l.sebevražda	X						
	22m.vyhazování odpadků na veřejném místě	X						
	22n.řízení auta pod vlivem alkoholu							
	22o.politicky motivovaná vražda	X						
	22p.prostituce							
	22q.pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí				X		X	
	22r.vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě			X				
	23s.každodenní užívání alkoholu						X	
	23t.domácí násilí							
23u.znásilnění				X	X			

	23v.národní či etnická nesnášenlivost			X	X			
	23w.vítězit nad jinými za každou cenu		X					
	23x.vynucování respektu ke kulturním odlišnostem Romů					X		
Socializační a demografické charakteristiky	3a.stále pomáhat při práci v domácnosti či hospodářství							
	3b.občas pomáhat při domácích pracích							
	3c.pomáhal/a jsem, jen když se mi chtělo							
	3d.nepomáhal/a jsem skoro vůbec							
	4.1.má rodina							
	4.2.mí spolužáci							
	4.3.mí učitelé							
	4.4.mí přátelé							
	4.5.četba, umění a kultura							X
	4.6.televize, rozhlas		X					
	4.7.politické události							
	4.8.má zájmové aktivita							
	4.9.mé lásky							
	4.10.já sám/a							
	4.11.něco jiného							
	18.během Vašeho dospívání jste většinou bydlela			X				
	19.během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili							
	20.během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlela							
	21.hlásil/a jste se na tuto fakultu proto, že ji chcete studovat		X		X			
	25.můžete se obrátit na některého z rodičů se svými starostmi či intimními problémy							
	26.nejvyšší vzdělání Vašeho otce							
	27.nejvyšší vzdělání Vaší matky							
	28.na jaké střední škole jste maturoval/a							
29a.pokoj pro každého člena domácnosti								
29b.myčka na nádobí	X							
29c.počítač s internetem								

29d.automobil							
29e.DVD							
29f.vlastníte byt či domek v osobním vlastnictví							
29g.knihovna s nejméně 500 svazky		X					
30.celkový čistý příjem rodiny v posledním měsíci		X					
31.v tomto městě bydlíte				X			
33.pohlaví		X		X		X	

IV.2.Korelační analýza statisticky významných vztahů mezi výrokem 9l “cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost” a ostatními částmi dotazníku z let 2003 a 2005 na strojní, pedagogické a hospodářské fakultě.

		Strojní fakulta	Pedagogick á fakulta	Hospodářská fakulta	
Hodnotové preference	Výrok	2003	2003	2003	Σ
	1a.práce	X	X		
	1b.rodina				
	1c.přátelé a známí				
	1d.volný čas				
	1e.politika	X			
	1f.náboženství				
Hodnotové orientace	9a.kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost	X			
	9b.to nejdůležitější, co se děti musí naučit je poslušnost	X	X	X	
	9c.mluvit do něčeho...			X	
	9d.není dobré mít tak velkou svobodu jako dnes mají mladí		X	X	
	9e.smysl života je v získání vážených pozic	X	X		
	9f.jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	X	X		
	9g.povolání je tu proto, aby zaručovalo pravidelný příjem	X	X		
	9h.život si musíme udělat tak příjemný, jak je to možné			X	
	9i.důležité je, aby byl člověk šťastný, jak, to je jeho věc	X	X		
	9j.každý musí své problémy řešit sám	X			
	9l.problémy občanů by měl řešit stát, ne občané		X		
	9n.těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují				
	9o.rozdíly v příjmech by se měly zmenšit				
	9p.kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by chudoba				
	9q.to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit				
	9r.umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině				
	9s.bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit	X	X		
	9t.se smrti vše končí	X			
	9u.doufám, že po smrti existuje další život	X			
	9v.lidé vstanou tělem i duší z mrtvých			X	
9w.život má smysl, protože existuje Bůh		X	X		
9x.smysl života je pokusit se získat to					

	nejlepší				
Hodnotový rámec	9y.nevím, proč člověk žije		X	X	
	13a.člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života				
	13b.život má pro mě smyslu, protože existuje Bůh				
	13c.v mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu				
	13d.život má jen ten smysl, jaký mu sami dáme				
Normy	13e.určujeme si sami náš vlastní osud	X			
	22a.požadovat státní podporu bez nároku na ni				
	22b.šidit na daních, když je příležitost	X		X	
	22c.nasednout do auta, které patří jinému a z legrace ujet				
	22d.užívat drogy, např.marihuanu či hašiš		X		
	22e.lhát ve vlastním zájmu				
	22f.jako ženatý/vdaná mít milostný poměr	X	X	X	
	22g.přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	X		X	
	22h.homosexualita				
	22i.potrat				
	22j.rozvod				
	22k.euthanasie	X			
	22l.sebevražda	X			
	22m.vyhazování odpadků na veřejném místě				
	22n.řízení auta pod vlivem alkoholu	X		X	
	22o.politicky motivovaná vražda		X		
	22p.prostituce				
	22q.pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí				
	22r.vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě				
	23s.každodenní užívání alkoholu		X		
	23t.domácí násilí				
	23u.znásilnění		X	X	
	23v.národní či etnická nesnášenlivost				
23w.vítězit nad jinými za každou cenu					
gr af	23x.vynucování respektu ke kulturním odlišnostem Romů				

3b				
3a.stále pomáhat při práci v domácnosti či hospodářství				
3b.občas pomáhat při domácích pracích				
3c.pomáhal/a jsem, jen když se mi chtělo				
3d.nepomáhal/a jsem skoro vůbec				
4.1.má rodina			X	
4.2.mí spolužáci				
4.3.mí učitelé	X			
4.4.mí přátelé				
4.5.četba, umění a kultura				
4.6.televize, rozhlas				
4.7.politické události				
4.8.má zájmové aktivity	X			
4.9.mé lásky				
4.10.já sám/a				
4.11.něco jiného				
18.během Vašeho dospívání jste většinou bydlela				
19.během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili				
20.během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlela				
21.hlásil/a jste se na tuto fakultu proto, že ji chcete studovat				
25.můžete se obrátit na některého z rodičů se svými starostmi či intimními problémy				
26.nejvyšší vzdělání Vašeho otce				
27.nejvyšší vzdělání Vaší matky				
28.na jaké střední škole jste maturoval/a				
29a.pokoj pro každého člena domácnosti				
29b.myčka na nádobí				
29c.počítač s internetem				
29d.automobil		X		
29e.DVD				
29f.vlastníte byt či domek v osobním vlastnictví				

	29g.knihovna s nejméně 500 svazky				
	30.celkový čistý příjem rodiny v posledním měsíci				
	31.v tomto městě bydlíte				
	33.pohlaví				

IV.3.Korelační analýza statisticky významných vztahů mezi výrokem 9m “cizinci by měli svého životního partnera vybírat mezi lidmi ze své země” a ostatními částmi dotazníku z let 2003 a 2005 na strojní, pedagogické a hospodářské fakultě.

		Strojní fakulta		Pedagogická fakulta		Hospodářská fakulta		
Hodnotové preference	Výrok	2003	2005	2003	2005	2003	2005	Σ
		1a.práce						
	1b.rodina			X				
	1c.přátelé a známí				X			
	1d.volný čas							
	1e.politika	X						
	1f.náboženství		X	X				
Hodnotové orientace	9a.kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost	X						
	9b.to nejdůležitější, co se děti musí naučit je poslušnost	X	X		X		X	
	9c.mluvit do něčeho...		X		X			
	9d.není dobré mít tak velkou svobodu jako dnes mají mladí	X	X	X	X		X	
	9e.smysl života je v získání vážených pozic	X		X	X	X	X	
	9f.jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	X		X	X	X	X	
	9g.povolání je tu proto, aby zaručovalo pravidelný příjem						X	
	9h.život si musíme udělat tak příjemný, jak je to možné							
	9i.důležité je, aby byl člověk šťastný, jak, to je jeho věc	X			X			
	9j.každý musí své problémy řešit sám				X			
	9l.problémy občanů by měl řešit stát, ne občané				X		X	
	9n.těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují	X	X	X	X	X		
	9o.rozdíly v příjmech by se měly zmenšit		X				X	
	9p.kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by chudoba				X			
	9q.to nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit						X	
	9r.umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině				X			
	9s.bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit				X			
	9t.se smrtí vše končí	X			X			
	9u.doufám, že po smrti existuje další život	X						
9v.lidé vstanou tělem i duší				X		X		

	z mrtvých							
	9w. život má smysl, protože existuje Bůh	X		X		X		
	9x. smysl života je pokusit se získat to nejlepší				X		X	
	9y. nevím, proč člověk žije	X						
Hodnotový rámec	13a. člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života	X						
	13b. život má pro mě smyslu, protože existuje Bůh							
	13c. v mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu							
	13d. život má jen ten smysl, jaký mu sami dáme							
	13e. určíme si sami náš vlastní osud	X						
Normy	22a. požadovat státní podporu bez nároku na ni			X				
	22b. šít na daních, když je příležitost			X		X		
	22c. nasednout do auta, které patří jinému a z legrace ujet			X				
	22d. užívat drogy, např. marihuanu či hašiš	X						
	22e. lhát ve vlastním zájmu			X	X			
	22f. jako ženatý/vdaná mít milostný poměr							
	22g. přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností			X				
	22h. homosexualita	X	X		X	X	X	
	22i. potrat		X					
	22j. rozvod	X	X			X		
	22k. euthanasie		X			X		
	22l. sebevražda							
	22m. vyhazování odpadků na veřejném místě			X				
	22n. řízení auta pod vlivem alkoholu			X	X			
	22o. politicky motivovaná vražda			X		X	X	
	22p. prostituce			X				
	22q. pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí				X			
	22r. vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě							
	23s. každodenní užívání alkoholu							
	23t. domácí násilí	X		X				
23u. znásilnění	X					X		
23v. národní či etnická nesnášenlivost	X	X	X	X	X	X		

	23w.vítězit nad jinými za každou cenu			X	X			X		
	23x.vynucování respektu ke kulturním odlišnostem Romů							X		
Socializační a demografické charakteristiky	3a.stále pomáhat při práci v domácnosti či hospodářství									
	3b.občas pomáhat při domácích pracích									
	3c.pomáhal/a jsem, jen když se mi chtělo									
	3d.nepomáhal/a jsem skoro vůbec									
	4.1.má rodina							X		
	4.2.mí spolužáci									
	4.3.mí učitelé						X	X		
	4.4.mí přátelé			X			X			
	4.5.četba, umění a kultura									
	4.6.televize, rozhlas									
	4.7.politické události						X			
	4.8.má zájmové aktivita									
	4.9.mé lásky									
	4.10.já sám/a									
	4.11.něco jiného									
	18.během Vašeho dospívání jste většinou bydlela	X								
	19.během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili								X	
	20.během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlela									
	21.hlásil/a jste se na tuto fakultu proto, že ji chcete studovat									
	25.můžete se obrátit na některého z rodičů se svými starostmi či intimními problémy								X	
	26.nejvyšší vzdělání Vašeho otce			X						
	27.nejvyšší vzdělání Vaší matky								X	
	28.na jaké střední škole jste maturoval/a	X								
29a.pokoj pro každého člena domácnosti			X							
29b.myčka na nádobí	X		X							
29c.počítač s internetem										
29d.automobil										

29e.DVD	X					X	
29f.vlastníte byt či domek v osobním vlastnictví							
29g.knihovna s nejméně 500 svazky							
30.celkový čistý příjem rodiny v posledním měsíci			X	X		X	
31.v tomto městě bydlíte					X	X	
33.pohlaví							

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 12.9.2007

.....
podpis